

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту
завідувачка кафедри
к.е.н., доцент Давиденко І.В.
“___” травня 2026 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
за освітньою програмою «Економіка та організація туристичної діяльності»

на тему:

**«РОЗВИТОК КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ В
УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ»**

Виконавець:
студент 4 курсу ЦЗФН
Липецький Всеволод Сергійович _____
/підпис/

Науковий керівник:
кандидат економічних наук, доцент
Давиденко Ірина Володимирівна _____
/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ	6
1.1. Сутність та особливості культурного туризму	6
1.2. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку культурного туризму в Україні	12
1.3. Міжнародний досвід розвитку культурного туризму	17
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	25
2.1. Оцінка потенціалу розвитку культурного туризму в Україні	25
2.2. Дослідження сучасного стану культурного туризму в Одеському регіоні	31
2.3. Аналіз впливу воєнних дій на культурно-історичну спадщину Одеської області	38
РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ	46
3.1. Розробка туристичного продукту культурного туризму Одеського регіону	46
3.2. Стратегічні напрями розвитку культурного туризму в Одеському регіоні в умовах післявоєнного відновлення	51
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена зростанням ролі культурного туризму як важливого чинника соціально-економічного розвитку регіонів, збереження культурної спадщини та формування позитивного туристичного іміджу територій. У сучасних умовах культурний туризм виступає не лише одним із перспективних напрямів туристичної діяльності, але й ефективним інструментом популяризації історико-культурних ресурсів, розвитку локальних громад, підтримки креативних індустрій та зміцнення національної культурної ідентичності. Особливого значення розвиток культурного туризму набуває в умовах післявоєнного відновлення України, коли зростає потреба у формуванні нових підходів до розвитку внутрішнього туризму, відновлення туристичної інфраструктури та збереження культурно-історичної спадщини.

Одеський регіон має значний потенціал для розвитку культурного туризму завдяки вигідному географічному положенню, багатонаціональній культурній спадщині, наявності історико-архітектурних пам'яток, етнокультурного різноманіття та розвинених гастрономічних традицій. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження перспектив розвитку культурного туризму в Одеському регіоні, визначення сучасного стану використання культурно-туристичного потенціалу, аналіз проблем та формування стратегічних напрямів розвитку культурного туризму в умовах післявоєнного відновлення. Реалізація ефективної стратегії розвитку культурного туризму сприятиме підвищенню туристичної привабливості Одеської області, розвитку внутрішнього туризму, підтримці локальних громад та збереженню культурної спадщини регіону.

Аналіз наукових публікацій свідчить, що проблематика культурного туризму активно досліджується як українськими, так і зарубіжними науковцями. Теоретичні засади культурного туризму, його сутність, функції та місце у структурі туристичної діяльності розглядалися у працях зарубіжних вчених Г. Річардса [25] та М. Сміт [27], які акцентують увагу на взаємозв'язку

туризму, культурної спадщини, локальної ідентичності та туристичного досвіду. У їхніх дослідженнях культурний туризм трактується не лише як відвідування історичних пам'яток і музеїв, а як складний соціокультурний процес, що охоплює пізнання традицій, способу життя, мистецтва, гастрономії та нематеріальної спадщини destinations. Окремий напрям наукових досліджень вітчизняних авторів пов'язаний із розвитком регіонального туризму та туристичної привабливості територій. Ці питання висвітлювали В. Бурак [8], І. Давиденко [10], В. Осієвський [15], А. Парфінєнко [18], які розглядали механізми формування туристичного іміджу регіонів, маркетинг destinations та створення комплексних туристичних продуктів. Їхні напрацювання є важливими для дослідження перспектив розвитку культурного туризму в Одеському регіоні, оскільки дозволяють обґрунтувати необхідність поєднання культурних ресурсів із сучасними інструментами просування туристичних територій. Водночас аналіз наукових джерел показує, що питання комплексного розвитку культурного туризму саме в Одеському регіоні з урахуванням післявоєнного відновлення, пошкодження культурної спадщини та необхідності створення нових туристичних продуктів потребує подальшого дослідження.

Метою написання роботи є дослідження сучасного стану та перспектив розвитку культурного туризму в Одеському регіоні.

У зв'язку з поставленою метою основні **завдання дослідження**:

- вивчити сутність та особливості культурного туризму;
- охарактеризувати законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку культурного туризму в Україні;
- вивчити міжнародний досвід розвитку культурного туризму;
- оцінити потенціал розвитку культурного туризму в Україні;
- дослідити сучасний стан культурного туризму в Одеському регіоні;
- проаналізувати вплив воєнних дій на культурно-історичну спадщину Одеської області;

- розробити туристичний продукт культурного туризму Одеського регіону;
- обґрунтувати стратегічні напрями розвитку культурного туризму в Одеському регіоні в умовах післявоєнного відновлення.

Об'єктом дослідження є процес організації культурного туризму в Одеському регіоні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних аспектів розвитку культурного туризму в умовах післявоєнного відновлення.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у кваліфікаційній роботі використовуються наступні методи: вивчення монографічних публікацій та наукових статей; вивчення нормативно-правової бази; розрахунково-аналітичний та структурно-динамічний методи; SWOT-аналіз; метод побудови точки беззбитковості.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, фахова література, матеріали наукових конференцій та періодичних видань, статистична звітність ДАРТ та Державної служби статистики України.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (39 найменування). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 66 сторінок комп'ютерного тексту. Основний зміст викладено на 61 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 9 рисунків.

Окремі результати кваліфікаційної роботи містяться в матеріалах конференції здобувачів вищої освіти:

Липецький В.С. Культурний туризм у системі соціально-економічного відновлення України. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (м. Одеса, 15 квітня 2026 р.). Одеса: ОНЕУ, 2026. С. 201 – 204.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність та особливості культурного туризму

У сучасних умовах розвитку світового туристичного ринку культурний туризм посідає одне з провідних місць серед найбільш перспективних та динамічних видів туристичної діяльності. Його значення зумовлене зростанням інтересу туристів до історико-культурної спадщини, традицій, мистецтва, локальної ідентичності та автентичного способу життя населення окремих територій. Культурний туризм виступає важливим інструментом збереження культурної спадщини, стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, формування позитивного туристичного іміджу територій та розвитку міжкультурної комунікації.

Культурний туризм слід розглядати як вид туристичної діяльності, спрямований на задоволення духовних, пізнавальних та естетичних потреб туристів через ознайомлення з культурною спадщиною, історією, мистецтвом і традиціями певної території. Його основною особливістю є поєднання рекреаційної, освітньої та комунікативної функцій, що забезпечує не лише відпочинок, але й інтелектуальний та культурний розвиток особистості.

Сьогодні культурний туризм розглядається як один із пріоритетних напрямів розвитку туристичної індустрії, оскільки поєднує економічні, соціальні, освітні та культурні функції. Його значення зростає в умовах активізації процесів урбанізації, цифровізації та посилення інтересу суспільства до локальної історії, традицій і культурної самобутності територій. У сучасному світі подорож дедалі частіше сприймається не лише як форма відпочинку, а як можливість отримання нового культурного досвіду, пізнання способу життя інших народів та розширення світогляду.

Важливість дослідження культурного туризму посилюється також у контексті післявоєнного відновлення територій. Для України розвиток

культурного туризму має не лише економічне, але й соціокультурне значення, оскільки він сприяє відновленню локальної ідентичності, популяризації національної культурної спадщини та формуванню позитивного іміджу регіонів. У таких умовах культурний туризм виступає дієвим інструментом ревіталізації територій, активізації локальних громад та збереження історико-культурного потенціалу держави.

У науковій літературі поняття «культурний туризм» трактується по-різному залежно від підходів дослідників, однак більшість визначень об'єднує орієнтація на пізнання культурної спадщини та культурного середовища DESTINATION. Дослідження існуючих наукових підходів дозволяє глибше зрозуміти зміст культурного туризму, його функції та особливості розвитку.

Підходи різних вчених та міжнародних організацій до визначення терміну «культурний туризм» наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Підходи до визначення терміну «культурний туризм»

Автори	Визначення
ЮНЕСКО [2]	Особливий різновид туристичної діяльності, що виділяється з-поміж інших своєю спрямованістю на пізнання та осмислення культурного надбання різних народів.
В.В. Худо́ба О.Р. Че́тирбук [23, с. 2]	Культурний туризм – це вид туристичної діяльності, основною метою якого є відвідування та ознайомлення з історичними, культурними та географічними пам'ятками, що включає вивчення матеріальної спадщини (пам'ятки історії, архітектури, мистецтва), природних та етнічних особливостей територій, а також сучасного життя народу задля пізнання його культурної самобутності.
Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS) [16]	Специфічна форма подорожей, де ключовою метою є відкриття та дослідження визначних пам'яток і культурних об'єктів. Нішевий, ретельно організований сегмент туристичного ринку, що вирізняється своєю освітньо-пізнавальною спрямованістю та елітарним характером, основним завданням якого є презентація та інтерпретація культурних ідей.
Г. Річардс [31]	Культурний туризм – це споживання туристами мистецтва, спадщини, фольклору, способу життя місцевих жителів та інших культурних проявів, що охоплює як минулий, так і сучасний вимір культури.
А. Німчук [28, с. 25]	Культурний туризм – це добровільний від'їзд з місця проживання до пункту призначення, в якому культура відіграє головну роль у прийнятті рішення про подорож, на період не більше 12 місяців, що вимагає від туриста певної обізнаності про місце відвідування.

Продовження табл. 1.1.

А. Хаусман [25, с. 173]	Культурний туризм – це відвідування людьми з-за меж приймаючої громади, мотивовані повністю або частково культурними пропозиціями та цінностями (естетичними, історичними тощо) певного пункту призначення.
UNWTO [24]	Культурний туризм – це форма туристичної діяльності, при якій мотивація туриста полягає у вивченні, відкритті, досвіді та споживанні різноманітних культурних пам'яток, як матеріальних, так і нематеріальних аспектів у туристичній дестинації.

Джерело: складено автором за даними [16, 23-25, 28, 31, 34]

Згідно з підходом ЮНЕСКО [2], культурний туризм пов'язаний із подорожами, метою яких є ознайомлення з культурною спадщиною, традиціями та духовними цінностями різних народів. Представники ICOMOS розглядають його як форму туристичної діяльності, орієнтовану на відвідування історичних пам'яток, культурних об'єктів та визначних місць [16]. Водночас сучасні науковці наголошують, що культурний туризм охоплює не лише матеріальні культурні ресурси, але й нематеріальні елементи культури – традиції, фольклор, гастрономію, ремесла, локальний стиль життя та мистецькі практики.

Узагальнення наукових підходів дає можливість визначити культурний туризм як вид туристичної діяльності, спрямований на пізнання та сприйняття матеріальної й нематеріальної культурної спадщини через відвідування історико-культурних об'єктів, участь у культурних заходах та ознайомлення з традиціями і способом життя населення певної території. Його основною метою є отримання культурного досвіду та формування міжкультурної комунікації.

У сучасній теорії туризму виділяють два основні підходи до розуміння культурного туризму: мотиваційний та дестинаційний [28]. Мотиваційний підхід акцентує увагу на внутрішніх потребах туриста, його прагненні до культурного пізнання, саморозвитку та отримання нових вражень. У межах цього підходу культурний туризм розглядається як форма культурної взаємодії між представниками різних народів і культурних середовищ.

Основою туристичної активності виступає зацікавленість туриста історією, мистецтвом, традиціями та культурними цінностями іншої території.

Мотивація туристів у сфері культурного туризму може бути різною: від загального інтересу до історії та архітектури до глибокого занурення у культурне середовище дестинації. Значну роль відіграють також освітні мотиви, прагнення до духовного розвитку, участі у фестивалях, культурних заходах та локальних традиціях. Таким чином, культурний туризм формує умови для розвитку міжкультурного діалогу та міжнародного співробітництва.

Дестинаційний підхід, своєю чергою, концентрується на туристичному потенціалі території та її культурних ресурсах. У цьому контексті культурний туризм виступає чинником формування туристичної привабливості регіону, розвитку інфраструктури, створення туристичного продукту та зміцнення конкурентних позицій дестинації на туристичному ринку.

Сучасний культурний туризм характеризується значною різноманітністю форм та напрямів. До його основних видів належать історико-культурний, музейний, етнографічний, релігійний, подієвий, гастрономічний, мистецький та літературний туризм. Особливої популярності сьогодні набуває подієвий та гастрономічний туризм, що пов'язано зі зростанням попиту на автентичний туристичний досвід та емоційне сприйняття культури території.

Важливу роль у розвитку культурного туризму відіграють культурні ресурси території. До них належать археологічні пам'ятки, архітектурні ансамблі, музеї, історичні центри міст, сакральні споруди, меморіальні комплекси, об'єкти монументального мистецтва, пам'ятки садово-паркового мистецтва, а також елементи нематеріальної культурної спадщини – народні традиції, фольклор, ремесла, гастрономічні особливості та локальні звичаї.

У сучасних умовах культурна спадщина дедалі частіше стає основою формування конкурентоспроможного туристичного продукту. Це сприяє перетворенню історико-культурних ресурсів на важливий чинник економічного розвитку територій. Водночас активний розвиток культурного туризму потребує збалансованого підходу до використання культурних

ресурсів, оскільки надмірна туристична активність може негативно впливати на автентичність культурного середовища та соціальну структуру локальних громад [10].

Вплив культурного туризму на розвиток територій має комплексний характер. У соціально-економічному аспекті він сприяє створенню робочих місць, активізації малого та середнього бізнесу, розвитку сфери гостинності, транспорту, торгівлі та креативних індустрій. Туристична діяльність стимулює розвиток інфраструктури, модернізацію громадського простору та підвищення рівня комфортності територій для місцевого населення. Візуально вплив культурного туризму на розвиток територій представлено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Сфери впливу культурного туризму на розвиток територій

Джерело: складено автором на основі [18]

Культурний туризм також має важливе соціальне значення, оскільки сприяє збереженню історико-культурної спадщини, популяризації традицій та розвитку культурної свідомості суспільства. Він стимулює відродження народних ремесел, проведення фестивалів, культурних заходів та реалізацію проєктів із реставрації історичних пам'яток. Завдяки цьому культурний туризм стає важливим чинником формування локальної ідентичності та підтримки культурної самобутності регіонів.

Сутність культурного туризму також проявляється через його здатність забезпечувати збереження та популяризацію культурної спадщини. Туристичний інтерес до історичних пам'яток, музеїв, традиційних ремесел,

фестивалів та інших елементів культури стимулює місцеві громади до охорони та відновлення культурних ресурсів. У багатьох країнах саме розвиток культурного туризму став важливим чинником реставрації архітектурних пам'яток, підтримки народних промислів та відродження локальних культурних традицій.

Культурний туризм має також виражений комунікативний характер, оскільки створює умови для міжкультурного обміну та взаємодії між представниками різних національностей, релігій і соціальних груп. У процесі подорожей туристи отримують можливість безпосередньо ознайомитися з особливостями культури, традиціями, мовою та способом життя населення певного регіону. Така взаємодія сприяє формуванню взаєморозуміння між народами, подоланню культурних бар'єрів та розвитку міжнародних гуманітарних зв'язків [8].

Ще однією важливою характеристикою культурного туризму є його інтеграційний характер. У сучасних умовах він тісно взаємодіє з іншими видами туризму – гастрономічним, подієвим, релігійним, етнографічним, освітнім та креативним туризмом. Це сприяє формуванню комплексного туристичного продукту та підвищує конкурентоспроможність туристичних destinations. Наприклад, відвідування історичних пам'яток може поєднуватися з участю у фестивалях, дегустацією локальної кухні, майстер-класами народних ремесел чи знайомством із сучасним мистецьким середовищем регіону [15].

У науковому дискурсі культурний туризм дедалі частіше розглядається як складова сталого розвитку територій. Його розвиток сприяє не лише економічній активізації регіонів, але й формуванню відповідального ставлення до культурної та історичної спадщини. Важливою умовою ефективного розвитку культурного туризму є забезпечення балансу між туристичним використанням культурних ресурсів та їх збереженням для майбутніх поколінь.

Особливого значення культурний туризм набуває в умовах цифровізації суспільства та розвитку креативних індустрій. Використання цифрових технологій, віртуальних екскурсій, інтерактивних музеїв, мобільних додатків і цифрових платформ сприяє популяризації культурної спадщини та залученню нових категорій туристів. Це дозволяє розширити доступ до культурного продукту та підвищити туристичну привабливість регіонів на міжнародному рівні.

Отже, культурний туризм є багатофункціональним явищем, що поєднує економічні, соціальні, культурні та освітні аспекти розвитку суспільства. Його значення полягає не лише у задоволенні туристичних потреб населення, а й у формуванні міжкультурної взаємодії, розвитку територій та збереженні культурної спадщини. В умовах сучасних викликів та післявоєнного відновлення України культурний туризм може стати одним із ключових інструментів підвищення туристичної привабливості регіонів та формування їх позитивного іміджу.

1.2. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку культурного туризму в Україні

Регулювання сфери культурного туризму в Україні здійснюється на основі системи законодавчих і нормативно-правових актів, які визначають основні принципи функціонування туристичної галузі, механізми державного управління та напрями розвитку туристичної діяльності. Важливе місце у цій системі належить Закону України «Про туризм», який формує правові та організаційні засади діяльності у сфері туризму, визначає права й обов'язки учасників туристичного ринку, а також встановлює основні напрями державної політики у сфері туризму.

Відповідно до положень законодавства, туризм трактується як тимчасове переміщення особи за межі постійного місця проживання з

оздоровчою, пізнавальною, культурною, професійною або іншою метою без здійснення оплачуваної діяльності у місці перебування [5]. У структурі туристичної діяльності культурно-пізнавальний туризм визначається одним із ключових напрямів, що пов'язаний із відвідуванням історичних, культурних та мистецьких об'єктів, а також ознайомленням із традиціями та культурною спадщиною територій.

Нормативно-правове забезпечення розвитку культурного туризму в Україні охоплює систему законодавчих актів, механізмів державного регулювання, прав та обов'язків суб'єктів туристичної діяльності, а також інструментів підтримки туристичної сфери в сучасних умовах. Основні складові системи регулювання культурного туризму в Україні наведено на рис. 1.2.

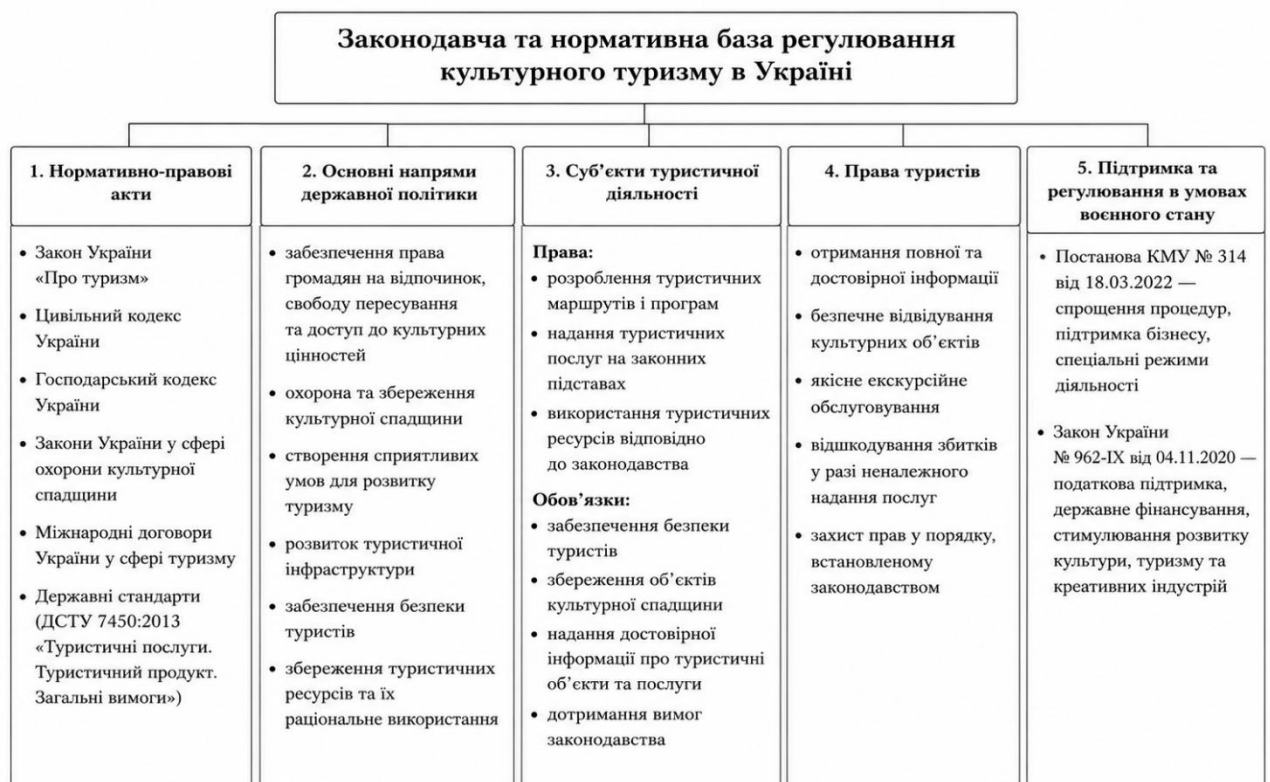

Рис. 1.2. Законодавча та нормативна база регулювання культурного туризму в Україні

Джерело: складено автором на основі [5, 7]

Правове забезпечення розвитку культурного туризму базується не лише на спеціалізованому туристичному законодавстві, але й на нормах Цивільного та Господарського кодексів України, міжнародних угодах у сфері туризму та документах, що регулюють питання охорони культурної спадщини. Такий комплексний підхід дозволяє забезпечити належне функціонування туристичної індустрії та створити правові умови для ефективного використання туристичних ресурсів.

Державне регулювання культурного туризму спрямоване на реалізацію конституційних прав громадян на відпочинок, свободу пересування та доступ до культурних цінностей. Одночасно воно передбачає необхідність охорони культурної спадщини, збереження туристичних ресурсів та забезпечення доступності об'єктів культури для туристів. У цьому контексті культурний туризм виконує не лише економічну, але й соціокультурну функцію, сприяючи популяризації національної історії, традицій та мистецтва.

Особливу роль у розвитку культурного туризму відіграють туристичні ресурси, до яких належать пам'ятки історії та архітектури, музеї, театри, культурні центри, об'єкти сакральної спадщини, історичні комплекси та інші елементи культурного середовища. Саме ці ресурси формують основу туристичного продукту та забезпечують туристичну привабливість DESTINATION.

Важливим елементом державної політики у сфері культурного туризму є розроблення та реалізація програм розвитку туризму, підтримка туристичної інфраструктури, створення сприятливих умов для діяльності суб'єктів туристичного бізнесу та впровадження заходів щодо охорони культурної спадщини. Державна політика також орієнтована на забезпечення безпечних умов перебування туристів та підвищення якості туристичних послуг.

Суб'єкти туристичної діяльності мають право розробляти туристичні маршрути, створювати культурно-пізнавальні програми та надавати екскурсійні послуги. Водночас на них покладається відповідальність за дотримання вимог безпеки, надання достовірної інформації туристам та

збереження об'єктів культурної спадщини. Законодавство також гарантує туристам право на отримання якісних послуг, безпечне відвідування туристичних об'єктів та захист їхніх прав у разі неналежного обслуговування.

Законодавча база у сфері культурного туризму постійно вдосконалюється відповідно до сучасних викликів та потреб розвитку туристичної галузі. Особливого значення це набуло в умовах воєнного стану, коли виникла необхідність адаптації механізмів функціонування туристичної сфери до нових соціально-економічних умов. Важливим нормативним документом у цьому напрямі стала Постанова Кабінету Міністрів України №314 від 18 березня 2022 року, яка визначила особливості провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану. Документ передбачив спрощення регуляторних процедур, підтримку підприємств туристичної сфери та створення спеціальних умов функціонування для суб'єктів господарювання, які постраждали внаслідок військових дій [3].

Важливим етапом розвитку нормативно-правового забезпечення туристичної галузі стало ухвалення Закону України №962-IX від 04.11.2020 року щодо державної підтримки культури, туризму та креативних індустрій [4]. Закон спрямований на стимулювання розвитку туристичної сфери шляхом упровадження податкових пільг, розширення можливостей державного фінансування та підтримки підприємств, діяльність яких пов'язана з культурою і туризмом. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності туристичного ринку та розвитку культурних ініціатив.

Науковці також акцентують увагу на необхідності вдосконалення системи правового регулювання туристичної діяльності. Дослідники підкреслюють, що недостатній рівень нормативного забезпечення може спричиняти дисбаланс у розвитку регіонів, виникнення екологічних проблем та порушення інтересів місцевих громад і туристів. Тому ефективне державне управління у сфері культурного туризму повинно забезпечувати баланс між економічним використанням туристичних ресурсів та їх збереженням.

Система управління туристичною галуззю в Україні характеризується розподілом функцій між державними та місцевими органами влади. На центральному рівні формуються стратегічні напрями розвитку туризму, здійснюється нормативне регулювання та контроль якості туристичних послуг. Місцеві органи влади відповідають за розвиток туристичної інфраструктури, просування регіонального туристичного продукту, реалізацію програм розвитку туризму та охорону культурних ресурсів.

Важливою складовою культурного туризму є туристичний продукт, який являє собою комплекс послуг, необхідних для задоволення потреб туриста під час подорожі. У сфері культурного туризму туристичний продукт включає екскурсійне обслуговування, відвідування історико-культурних об'єктів, участь у фестивалях, виставках, театральних заходах, гастрономічних турах та інших культурних активностях.

Відповідно до ДСТУ 7450:2013 туристичний продукт розглядається як результат діяльності суб'єктів туристичної сфери, що забезпечує комплексне обслуговування туристів під час подорожі [1]. У міжнародній практиці туристичний продукт також трактується як сукупність послуг та вражень, які формують цілісний туристичний досвід. У сфері культурного туризму це означає інтеграцію матеріальної та нематеріальної культурної спадщини у структуру туристичної пропозиції.

Культурний туристичний продукт може включати екскурсії до пам'яток архітектури та музеїв, участь у традиційних святах, гастрономічних заходах, етнографічних програмах, майстер-класах народних ремесел та інших культурних подіях. Наприклад, популярними в Україні є тури, пов'язані з відвідуванням об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО, етнофестивалів та історичних комплексів. Такі туристичні продукти не лише задовольняють пізнавальні потреби туристів, але й сприяють розвитку локальних громад та підтримці культурних ініціатив.

Отже, законодавча та нормативно-правова база культурного туризму в Україні формує основу для функціонування та розвитку туристичної галузі.

Вона забезпечує правове регулювання діяльності суб'єктів туристичного ринку, визначає механізми охорони культурної спадщини та створює умови для розвитку конкурентоспроможного туристичного продукту. У сучасних умовах удосконалення нормативно-правового забезпечення культурного туризму є важливою передумовою підвищення туристичної привабливості регіонів та ефективного використання культурного потенціалу України.

1.3. Міжнародний досвід розвитку культурного туризму

У сучасних умовах культурний туризм є одним із найбільш динамічних напрямів розвитку світової туристичної індустрії. У багатьох країнах світу він виступає важливим інструментом економічного розвитку, збереження культурної спадщини, підвищення туристичної привабливості територій та формування позитивного міжнародного іміджу держави. Міжнародний досвід свідчить про те, що ефективний розвиток культурного туризму базується на поєднанні державної підтримки, активної участі місцевих громад, розвитку туристичної інфраструктури та впровадженні сучасних маркетингових і цифрових технологій.

Важливу роль у формуванні міжнародних підходів до розвитку культурного туризму відіграють міжнародні організації, зокрема Всесвітня туристична організація та ЮНЕСКО. Їх діяльність спрямована на збереження культурної спадщини, популяризацію культурного різноманіття та розвиток сталого туризму. Особливого значення набуває програма Світової спадщини ЮНЕСКО, до якої входять історико-культурні об'єкти, що мають виняткову цінність для людства. Наявність об'єкта у списку світової спадщини значно підвищує туристичну привабливість DESTINATION та стимулює розвиток туристичної інфраструктури [2].

Одним із найбільш успішних прикладів розвитку культурного туризму є Італія, яка володіє значним історико-культурним потенціалом. Туристична

привабливість країни базується на поєднанні архітектурної спадщини, мистецтва, гастрономії та локальних традицій. Особливо популярними туристичними центрами є Рим, Флоренція та Венеція, де культурний туризм поєднується з подієвими та гастрономічними видами туризму. Важливим чинником успіху Італії є активне використання культурної спадщини як основи туристичного бренду країни, а також значні інвестиції у реставрацію пам'яток архітектури та розвиток музейної інфраструктури [38].

Показовим є також досвід Франція, яка є одним із світових лідерів за кількістю міжнародних туристів. Культурний туризм у Франції розвивається завдяки ефективній державній політиці у сфері охорони культурної спадщини та популяризації національної культури. Важливими центрами культурного туризму виступають Париж, Ліон та регіони винного й гастрономічного туризму. Особливістю французької моделі є інтеграція культурного туризму з креативними індустріями, гастрономією, фестивальним рухом та мистецькими заходами. Значну увагу приділено цифровізації туристичних послуг, розвитку інтерактивних музеїв та просуванню туристичних продуктів через міжнародні маркетингові платформи [33].

Вдалий приклад розвитку культурного туризму демонструє Іспанія, де культурна спадщина активно використовується для розвитку регіонального туризму. Особливої популярності набули маршрути культурної спадщини, історичні міста, релігійний туризм та фестивальні події. Одним із найвідоміших культурних маршрутів є Шлях Святого Якова, який щороку приваблює мільйони туристів. Важливу роль у розвитку культурного туризму в Іспанії відіграють місцеві громади, які активно залучаються до створення туристичних продуктів, організації культурних заходів та збереження локальної ідентичності [39].

Цікавим для України є досвід Польща, яка за останні десятиліття значно активізувала розвиток культурного туризму через ревіталізацію історичних міст та інтеграцію культурної спадщини у туристичну сферу. Значна увага приділяється реставрації історичних центрів, створенню сучасної туристичної

інфраструктури та розвитку тематичних туристичних маршрутів. У містах Краків, Гданськ та Вроцлав активно реалізуються проєкти культурної ревіталізації, що сприяють зростанню туристичних потоків та розвитку локальної економіки.

Важливим прикладом ефективного розвитку культурного туризму є Австрія, де значну роль відіграє музичний та мистецький туризм. Такі міста, як Відень та Зальцбург, відомі у світі завдяки музичній спадщині, проведенню фестивалів класичної музики та діяльності культурних інституцій. Культурний туризм в Австрії є прикладом успішного поєднання історико-культурної спадщини з брендингом територій та розвитком подієвого туризму [33].

У країнах Північної Європи культурний туризм тісно пов'язаний із концепцією сталого розвитку. Наприклад, у Норвегії та Фінляндії значна увага приділяється збереженню культурного ландшафту, розвитку екомузеїв, підтримці локальних ремесел та інтеграції культурного туризму з природним середовищем. Такі підходи сприяють формуванню відповідального туризму та забезпечують баланс між туристичним використанням територій і збереженням їх автентичності [38].

У країнах Азії культурний туризм також виступає одним із ключових напрямів розвитку туристичної галузі. Наприклад, Китай активно використовує історико-культурну спадщину для формування міжнародного туристичного іміджу держави. Велика увага приділяється охороні пам'яток, розвитку музейних комплексів, історичних міст та культурних маршрутів. Водночас держава активно інвестує у транспортну та цифрову інфраструктуру, що забезпечує доступність туристичних об'єктів для міжнародних туристів.

Показовим є також досвід Японія, де культурний туризм базується на поєднанні традиційної культури та сучасних технологій. Туристів приваблюють історичні храми, традиційні японські сади, чайні церемонії, національна кухня та фестивалі. Особливістю японської моделі є високий

рівень збереження культурної автентичності та гармонійне поєднання культурної спадщини із сучасним міським середовищем. Крім того, у Японії активно впроваджуються цифрові технології у сфері туристичного обслуговування, що значно покращує туристичний досвід.

У сучасних умовах важливою тенденцією розвитку культурного туризму є цифровізація туристичного простору. Багато країн активно використовують цифрові технології для популяризації культурної спадщини. Створення віртуальних екскурсій, мобільних додатків, інтерактивних музеїв, цифрових платформ бронювання та мультимедійних туристичних маршрутів дозволяє розширити доступ до культурного продукту та підвищити конкурентоспроможність туристичних дестинацій. Особливо активний розвиток цифрового культурного туризму спостерігається у Японії, Південній Кореї та країнах Європейського Союзу.

Окремої уваги заслуговує міжнародний досвід розвитку подієвого культурного туризму. У багатьох країнах масштабні фестивалі, карнавали, мистецькі форуми та гастрономічні заходи стали важливими чинниками формування туристичної привабливості територій. Наприклад, карнавал у Венеції, фестиваль мистецтв у Единбурзі та фестиваль вина у регіонах Франції є не лише культурними подіями, а й потужними туристичними магнітами, які забезпечують значні економічні надходження.

Також у міжнародній практиці значного поширення набуває концепція креативного туризму, яка є сучасною формою культурного туризму. На відміну від традиційного споглядального відвідування культурних об'єктів, креативний туризм передбачає активну участь туристів у культурному житті дестинації. Це можуть бути майстер-класи народних ремесел, гастрономічні студії, художні резиденції, участь у локальних фестивалях та мистецьких проєктах. Такий підхід активно використовується в Іспанії, Португалії та Нідерландах [33].

Важливим міжнародним трендом є розвиток гастрономічного культурного туризму. У багатьох країнах локальна кухня розглядається як

складова національної культурної спадщини та важливий елемент туристичного бренду території. Наприклад, у Франції гастрономія інтегрована у структуру туристичного продукту через винні маршрути, гастрономічні фестивалі та кулінарні школи. В Італії значної популярності набули гастрономічні тури, пов'язані з локальними продуктами та традиційною кухнею регіонів. Такий досвід є особливо актуальним для Одеського регіону, який має багатонаціональні кулінарні традиції та значний потенціал розвитку гастрономічного туризму.

Сучасний міжнародний досвід також демонструє зростання ролі сталого культурного туризму. У багатьох країнах світу впроваджуються механізми обмеження надмірного туристичного навантаження на історичні центри міст та культурні пам'ятки. Зокрема, у Венеції запроваджуються заходи щодо регулювання туристичних потоків, а у Барселоні реалізуються програми збалансованого розвитку туризму з урахуванням інтересів місцевих жителів. Це свідчить про необхідність формування відповідальної туристичної політики, спрямованої на збереження культурної спадщини та комфортного міського середовища.

У багатьох країнах культурний туризм активно використовується як інструмент післякризового та післявоєнного відновлення територій. Наприклад, у країнах Балканського регіону після завершення військових конфліктів культурний туризм став одним із механізмів економічної стабілізації та формування нового туристичного іміджу територій. Відновлення історичних пам'яток, розвиток фестивального руху та міжнародних культурних проєктів сприяли поверненню туристичних потоків та активізації місцевої економіки [39].

Важливим напрямом міжнародної практики є підтримка локальних громад у процесі розвитку культурного туризму. У багатьох європейських країнах місцеве населення залучається до створення туристичних маршрутів, організації фестивалів, розвитку ремесел та культурних ініціатив. Це сприяє формуванню локальної економіки, створенню робочих місць та збереженню

культурної самобутності територій. Такий підхід відповідає сучасним принципам сталого розвитку туризму та є важливим для регіонів України.

Для України міжнародний досвід розвитку культурного туризму має важливе значення в контексті євроінтеграційних процесів та післявоєнного відновлення держави. Впровадження міжнародних практик у сфері управління культурною спадщиною, цифровізації туристичних послуг та створення сучасних туристичних продуктів може стати важливим чинником підвищення конкурентоспроможності українських дестинацій.

Отже, міжнародний досвід підтверджує, що культурний туризм є важливим інструментом соціально-економічного розвитку територій, збереження культурної спадщини та формування позитивного іміджу держави. Використання успішних міжнародних практик у сфері культурного туризму може стати важливою передумовою підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі України та розвитку туристичної привабливості Одеського регіону.

Висновок до розділу I

1. Культурний туризм у сучасних умовах є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку туристичної діяльності, що поєднує економічні, соціальні, культурні та освітні функції. Проведений теоретичний аналіз дозволив встановити, що сутність культурного туризму полягає у пізнанні та сприйнятті матеріальної й нематеріальної культурної спадщини через ознайомлення з історією, мистецтвом, традиціями та способом життя населення певної території. Узагальнення наукових підходів до трактування поняття «культурний туризм» дало змогу визначити його як важливий інструмент міжкультурної комунікації, формування культурної свідомості та збереження локальної ідентичності. Водночас сучасний культурний туризм

характеризується різноманітністю форм та напрямів, серед яких особливого значення набувають гастрономічний, подієвий, етнографічний туризм.

2. Законодавче та нормативно-правове забезпечення культурного туризму в Україні формує основу для ефективного функціонування туристичної галузі та регулювання діяльності її суб'єктів. Основним нормативним документом у сфері туризму є Закон України «Про туризм», який визначає правові, організаційні та соціально-економічні засади розвитку туристичної діяльності, а також закріплює культурний туризм як один із пріоритетних напрямів туризму. Важливу роль у системі регулювання відіграють також міжнародні нормативні акти, державні стандарти, а також нормативні документи у сфері охорони культурної спадщини.

Проведений аналіз свідчить, що сучасна система державного регулювання культурного туризму спрямована на забезпечення збереження культурної спадщини, розвиток туристичної інфраструктури, підтримку суб'єктів туристичної діяльності та захист прав туристів. Водночас в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення особливої актуальності набуває адаптація нормативно-правової бази до сучасних викликів, впровадження механізмів державної підтримки туристичної сфери та створення конкурентоспроможного туристичного продукту. Ефективне законодавче регулювання культурного туризму є важливою передумовою підвищення туристичної привабливості регіонів України та забезпечення сталого розвитку туристичної галузі.

3. Міжнародний досвід розвитку культурного туризму свідчить про його важливу роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку територій, збереженні культурної спадщини та формуванні позитивного туристичного іміджу держави. Провідні країни світу активно використовують історико-культурний потенціал як основу конкурентоспроможного туристичного продукту, поєднуючи охорону культурних ресурсів із сучасними підходами до управління туризмом. Ефективний розвиток культурного туризму забезпечується завдяки розвитку туристичної інфраструктури, цифровізації

туристичних послуг, впровадженню маркетингових стратегій та активному залученню місцевих громад до туристичних процесів. В умовах післявоєнного відновлення України культурний туризм може стати одним із ключових інструментів економічної активізації регіонів, підтримки локальних громад та популяризації національної культурної ідентичності.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

2.1. Оцінка потенціалу розвитку культурного туризму в Україні

Культурний туризм в Україні є важливою складовою туристичної сфери та одним із перспективних напрямів розвитку національної економіки. Його значення полягає не лише у формуванні туристичної привабливості територій, але й у збереженні історико-культурної спадщини, популяризації національних традицій та розвитку міжкультурної взаємодії. Україна володіє значним історичним, архітектурним та етнокультурним потенціалом, що створює сприятливі умови для розвитку культурно-пізнавального туризму. На території держави зосереджена велика кількість пам'яток архітектури, музеїв, історичних комплексів, сакральних споруд та об'єктів нематеріальної культурної спадщини, які можуть виступати основою для формування конкурентоспроможного туристичного продукту [16].

Оцінювання потенціалу культурного туризму передбачає дослідження наявних культурних ресурсів, стану туристичної інфраструктури, рівня туристичного попиту та чинників, що впливають на розвиток туристичної діяльності. У сучасних умовах особливого значення набуває адаптація туристичної галузі до нових соціально-економічних та безпекових викликів, а також пошук сучасних підходів до створення туристичних продуктів на основі культурної спадщини.

Потенціал культурного туризму України формується під впливом комплексу історико-культурних, інфраструктурних та соціально-економічних чинників. Важливу роль у розвитку цього напрямку відіграє наявність значної кількості культурних ресурсів, серед яких пам'ятки архітектури, музеї, замки, фортеці, сакральні споруди, етнографічні комплекси та об'єкти нематеріальної культурної спадщини. Водночас ефективний розвиток культурного туризму неможливий без належного рівня туристичної інфраструктури, транспортної

доступності, цифрових сервісів та підтримки з боку держави й місцевих громад. Основні складові потенціалу культурного туризму України наведено на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Основні складові потенціалу культурного туризму України
Джерело: складено автором на основі [18]

Як показано на рис. 2.1, потенціал культурного туризму України базується на поєднанні історико-культурних ресурсів, інфраструктурних елементів та соціально-економічних передумов. Саме взаємодія цих складових створює умови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту та підвищення туристичної привабливості регіонів.

Результати соціологічних досліджень свідчать про збереження значного інтересу населення до культурного туризму навіть в умовах війни. Значна частина респондентів визначає відвідування історичних пам'яток, музеїв та культурних об'єктів одним із пріоритетних напрямів туристичних подорожей. Це підтверджує високий рівень зацікавленості внутрішніх туристів у культурно-пізнавальних маршрутах та демонструє перспективність розвитку

культурного туризму в Україні. Особливо важливим є те, що попит на культурний туризм залишається стабільним попри складну соціально-економічну ситуацію [20].

Одним із важливих аспектів розвитку культурного туризму є сезонність туристичної активності. Найбільша кількість туристичних подорожей традиційно припадає на літній період, однак значна частина туристів не пов'язує свої подорожі із сезонними факторами. Це створює можливості для розвитку міжсезонних туристичних програм, організації фестивалів, культурних заходів, тематичних маршрутів та інших туристичних продуктів, орієнтованих на цілорічне функціонування.

Важливими чинниками, які впливають на вибір туристичних подорожей, є фінансова доступність, погодні умови, наявність відпустки та культурна привабливість території. Туристи дедалі частіше звертають увагу не лише на природні ресурси, але й на історико-культурну спадщину регіонів. Це свідчить про перспективність формування комплексних туристичних продуктів, що поєднують природні, культурні, гастрономічні та етнографічні елементи.

Важливою складовою розвитку культурного туризму в Україні є різноманіття його напрямів, що формуються залежно від особливостей історико-культурної спадщини окремих регіонів. Україна володіє значним потенціалом для розвитку історико-культурного, релігійного, етнографічного, гастрономічного, подієвого та археологічного туризму. Кожен із зазначених напрямів базується на використанні специфічних туристичних ресурсів та сприяє формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту.

Основні напрями культурного туризму в Україні та регіони їх розвитку наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Основні напрями культурного туризму в Україні

Напрямок культурного туризму	Основні туристичні об'єкти	Провідні регіони
Історико-культурний	Замки, фортеці, історичні центри міст	Львівська, Одеська, Чернівецька області
Релігійний	Лаври, монастирі, сакральні споруди	Київська, Тернопільська області
Етнографічний	Осередки народних ремесел, музеї просто неба	Івано-Франківська, Полтавська області
Гастрономічний	Винні та гастрономічні маршрути	Одеська, Закарпатська області
Подієвий	Фестивалі, мистецькі заходи	Львів, Одеса, Київ
Археологічний	Античні міста, скіфські пам'ятки	Миколаївська, Запорізька області

Джерело: складено автором

Як видно з табл. 2.1., найбільш поширеними напрямками культурного туризму в Україні є історико-культурний, гастрономічний та подієвий туризм. Значний туристичний потенціал мають регіони Західної та Південної України, де зосереджена велика кількість історичних пам'яток, фестивальних заходів, етнографічних комплексів та об'єктів гастрономічної спадщини. Водночас розвиток спеціалізованих видів культурного туризму сприяє диверсифікації туристичного продукту, розширенню туристичних маршрутів та підвищенню туристичної привабливості регіонів України.

Територіальна різноманітність України забезпечує значний потенціал для розвитку різних напрямів культурного туризму. Кожен регіон характеризується унікальними історико-культурними ресурсами, що дозволяє формувати спеціалізовані туристичні маршрути та тематичні програми. Центральна Україна є осередком формування української державності та культури, що визначає її важливе значення для розвитку історико-культурного туризму. Регіон вирізняється значною кількістю музеїв, археологічних комплексів, пам'яток козацької доби та осередків народних промислів.

Західна Україна характеризується високою концентрацією середньовічних замків, сакральної архітектури, етнографічних комплексів та об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО. Особливе значення мають історичні міста, дерев'яні церкви Карпатського регіону, палацово-паркові ансамблі та об'єкти гуцульської культури. Саме цей регіон є одним із найбільш популярних центрів культурного туризму в Україні завдяки поєднанню історико-культурної спадщини та етнічної самобутності.

Південна Україна має значний потенціал розвитку культурного туризму завдяки поєднанню античної, козацької та багатонаціональної спадщини. Важливе місце займають історичний центр Одеси, включений до списку світової спадщини ЮНЕСКО, Аккерманська фортеця, заповідник Хортиця та античне місто-держава Ольвія. Багатокультурна історія південних регіонів створює сприятливі умови для розвитку гастрономічного, етнографічного та історико-культурного туризму [17].

Східна та Північна Україна також володіють значним культурно-туристичним потенціалом. Тут зосереджені пам'ятки козацької історії, архітектурні комплекси, музеї видатних діячів культури, монастирські комплекси та унікальні зразки модерністської архітектури. Водночас військова агресія суттєво вплинула на можливості використання культурного потенціалу окремих регіонів, що створює необхідність їх подальшого відновлення та ревіталізації у післявоєнний період.

Водночас розвиток культурного туризму в Україні супроводжується низкою викликів. Найбільш суттєвими серед них є безпекові ризики, фінансові труднощі та логістичні обмеження. Проте навіть у таких умовах значна частина населення продовжує подорожувати територією України, розглядаючи туристичну активність як спосіб підтримки економіки та внутрішнього туризму. Це свідчить про наявність стабільного внутрішнього попиту на туристичні послуги та потенціал для подальшого розвитку культурного туризму.

Для оцінювання сучасного стану та перспектив розвитку культурного туризму в Україні доцільно проаналізувати основні сильні та слабкі сторони галузі, а також можливості й загрози її подальшого розвитку. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити потенціал культурного туризму, визначити ключові проблеми та сформулювати стратегічні напрями підвищення туристичної привабливості територій.

SWOT-аналіз потенціалу розвитку культурного туризму в Україні наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

SWOT-аналіз потенціалу розвитку культурного туризму в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
Значна кількість історико-культурних пам'яток	Нерівномірний розвиток туристичної інфраструктури
Наявність об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО	Недостатній рівень фінансування сфери культури
Багатонаціональна культурна спадщина	Проблеми транспортної доступності окремих регіонів
Різноманіття видів культурного туризму	Низький рівень цифровізації окремих туристичних об'єктів
Високий потенціал внутрішнього туризму	Сезонність туристичних потоків
Активний розвиток гастрономічного та подієвого туризму	Наслідки воєнних дій та руйнування окремих об'єктів
Можливості	Загрози
Розвиток внутрішнього туризму	Безпекові ризики в умовах війни
Інтеграція до європейського туристичного простору	Втрата або пошкодження культурної спадщини
Використання цифрових технологій у туризмі	Скорочення туристичних потоків
Розвиток креативних індустрій	Конкуренція з міжнародними туристичними дестинаціями
Створення нових туристичних маршрутів	Економічна нестабільність
Залучення міжнародних грантів та інвестицій	Відтік кадрів із туристичної сфери

Джерело: складено автором

Як видно з табл. 2.2, Україна має значний потенціал для розвитку культурного туризму завдяки багатій історико-культурній спадщині, різноманіттю туристичних ресурсів та високому інтересу до внутрішнього туризму. Водночас розвиток галузі стримується низкою факторів, серед яких недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури, сезонність туристичних потоків, фінансові обмеження та наслідки воєнних дій. Незважаючи на це, сучасні тенденції цифровізації, розвиток креативних індустрій, підтримка міжнародних партнерів та інтеграція України до європейського туристичного простору створюють нові можливості для підвищення конкурентоспроможності культурного туризму та формування сучасного туристичного продукту.

Таким чином, Україна має значний потенціал для розвитку культурного туризму завдяки багатій історико-культурній спадщині, регіональному різноманіттю та високому інтересу туристів до культурно-пізнавальних подорожей. Незважаючи на сучасні виклики, культурний туризм залишається перспективним напрямом розвитку туристичної галузі та може стати важливим чинником економічного відновлення регіонів, збереження культурної спадщини та формування позитивного міжнародного іміджу України.

2.2. Дослідження сучасного стану культурного туризму в Одеському регіоні

Одеський регіон є одним із найбільш перспективних туристичних центрів України завдяки вигідному географічному положенню, багатій історико-культурній спадщині, багатонаціональним традиціям та значному рекреаційному потенціалу. Регіон поєднує приморські ресурси, архітектурну спадщину, етнокультурне різноманіття та активне фестивальне середовище, що створює сприятливі умови для розвитку культурного туризму. Особливе

значення має місто Одеса, яке є важливим культурним, мистецьким та туристичним центром України.

Сучасний стан культурного туризму Одеського регіону характеризується поступовим відновленням туристичної активності, розвитком внутрішнього туризму та зростанням ролі культурно-пізнавальних туристичних продуктів. Незважаючи на складні соціально-економічні умови та безпекові виклики, регіон зберігає високий рівень туристичної привабливості завдяки унікальному поєднанню історичних, архітектурних, гастрономічних та етнічних ресурсів.

Основні складові потенціалу культурного туризму в Одеському регіоні наведено на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Основні складові потенціалу культурного Одеського регіону

Джерело: розроблено автором

Для оцінювання сучасного стану культурного туризму в Одеському регіоні доцільно визначити основні об'єкти, що розташовані в регіоні (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Основні об'єкти культурного туризму Одеського регіону

Назва об'єкту	Тип ресурсу	Місцезнаходження	Культурно-історична цінність
Історичний центр Одеси (об'єкт ЮНЕСКО)	історико-архітектурний	м. Одеса	Архітектурний ансамбль XIX – поч. XX ст., важливий культурний центр України
Одеський національний академічний театр опери та балету	культурно-мистецький	м. Одеса	Один із найвідоміших театрів Європи, символ культурного туризму Одеси
Одеські катакомби	історико-культурний	м. Одеса та передмістя	Унікальна система підземних лабіринтів, пов'язана з історією міста
Аккерманська фортеця	історико-архітектурний	м. Білгород-Дністровський	Найбільша середньовічна фортеця півдня України
Ізмаїльська фортеця (залишки)	історико-фортифікаційний	м. Ізмаїл	Пам'ятка військової історії Подунав'я
Етно-парк «Нью-Васюки»	культурно-етнографічний	с. Молодіжне	Туристичний комплекс із відтворенням традиційного українського побуту
Етно-парк «Лісова пісня»	культурно-етнографічний	с. Доброслав	Парк з численними дерев'яними скульптурами персонажів із однойменного твору Лесі Українки
Етнографічний музей під відкритим небом «Бесарабське село Фрумушика-Нова»	культурно-етнографічний	Болградський район	Музейний комплекс «Фрумушика-Нова», Меморіал «Пагорб Пам'яті», Найбільша в світі статуя «Чабан Фрумушикі-Нова», вівчарський комплекс, виноробня
Одеський художній музей	музейний	м. Одеса	Один із провідних художніх музеїв півдня України
Музей західного та східного мистецтва	музейний	м. Одеса	Колекції європейського та східного мистецтва XVI–XX ст.
Центр культури вина Шабо	культурно-гастрономічний	с. Шабо	Осередок винного туризму та виноробних традицій регіону

Продовження табл. 2.3.

Болгарські культурні осередки Буджаку	культурно-етнографічний	Болградський район	Збереження болгарських традицій, ремесел та фольклору
Гагаузькі етнокультурні центри	культурно-етнографічний	південь Одеської області	Осередки гагаузької культури, традицій та національної кухні
Фестивалі та культурні події Одеси	подієвий	м. Одеса	Кінофестивалі, музичні та гастрономічні заходи міжнародного рівня
Одеська обласна філармонія	культурно-мистецький	м. Одеса	Центр музичного та концертного життя регіону
Літературний музей Одеси	історико-літературний	м. Одеса	Популяризація літературної спадщини Одеси та півдня України

Джерело: складено автором на основі [17]

Важливою перевагою регіону є багатонаціональна структура населення, що сприяє формуванню унікального культурного середовища та розвитку різноманітних напрямів культурного туризму.

Одним із ключових елементів культурного туризму регіону є історико-архітектурна спадщина. У січні 2023 року історичний центр Одеси було включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що значно підвищило міжнародний туристичний статус міста. Архітектурний ансамбль Одеси XIX століття, оперний театр, Потьомкінські сходи, Приморський бульвар та численні пам'ятки архітектури формують основу культурно-пізнавального туризму регіону [29].

Важливими туристичними об'єктами Одеського регіону є також Аккерманська фортеця, катакомби Одеси, музеї, художні галереї, сакральні споруди та етнографічні комплекси. Значний потенціал мають історичні міста півдня області, а також туристичні об'єкти, пов'язані з культурною спадщиною болгарської, гагаузької, єврейської та молдовської громад [17].

Як видно з табл. 2.3, культурний туризм Одеського регіону базується на поєднанні архітектурних, історичних, культурно-етнографічних та

гастрономічних ресурсів. Це дозволяє формувати різноманітні туристичні маршрути та орієнтувати туристичний продукт на різні категорії туристів.

Важливим напрямом розвитку культурного туризму в регіоні є подієвий туризм. До початку повномасштабної війни Одеса була одним із провідних фестивальних центрів України. У місті регулярно проводилися міжнародні кінофестивалі, музичні фестивалі, гастрономічні ярмарки, етнокультурні заходи та мистецькі форуми. Навіть в умовах воєнного стану частина культурних заходів продовжує проводитися у змішаному або локальному форматі, що сприяє підтримці культурного життя регіону.

Значний потенціал для розвитку культурного туризму має гастрономічний напрям. Одеський регіон характеризується багатонаціональною кухнею, виноробними традиціями та великою кількістю локальних гастрономічних продуктів. Розвиток винного туризму, гастрономічних маршрутів та локальних фестивалів сприяє формуванню сучасного туристичного бренду регіону.

Сучасний стан культурного туризму в Одеському регіоні визначається також розвитком внутрішнього туризму. Через обмеження міжнародних подорожей значно зросла роль внутрішніх туристичних потоків. Туристи дедалі частіше обирають культурно-пізнавальні маршрути, гастрономічні тури та короткотривалі подорожі регіоном. Збільшення туристичних потоків внутрішнього туризму підтверджується тим, що у 2024 році Одеська область продемонструвала один з найвищих темпів зростання туристичного збору серед регіонів України. Обсяг надходжень від туристичного збору склав 14,52 млн. грн., що на 68% більше порівняно з 2023 роком, коли цей показник становив 8,65 млн. грн. [11]. Динаміка надходжень від туристичного збору в Одеській області наведена на рис. 2.3.

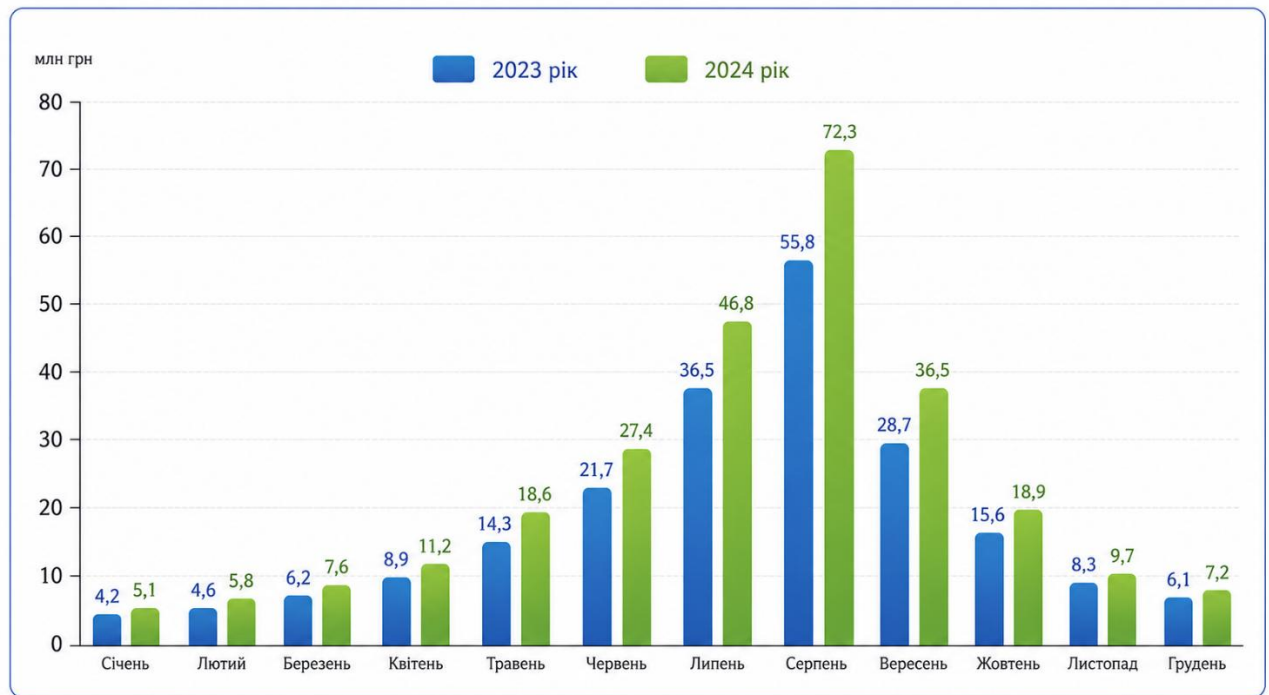

Рис. 2.3. Динаміка надходжень від туристичного збору в Одеській області у 2023-2024 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [11]

Як видно з рис. 2.3, у 2024 році Одеська область продемонструвала суттєве зростання надходжень від туристичного збору. Це свідчить про поступове відновлення туристичної активності та збереження високої туристичної привабливості регіону навіть в умовах воєнного стану. Важливим чинником такого зростання стало збільшення внутрішнього туристичного потоку та активізація літнього сезону.

Серед міст України Одеса входить до числа лідерів за обсягами туристичного збору. У 2025 році надходження до бюджету Одеської міської громади від туристичного збору становили 14,8 млн. грн., що на 25,4% більше порівняно з 2024 роком і майже дорівнює довоєнному рівню 2021 року [9, 21]. Графічно це показано на рисунку 2.4.

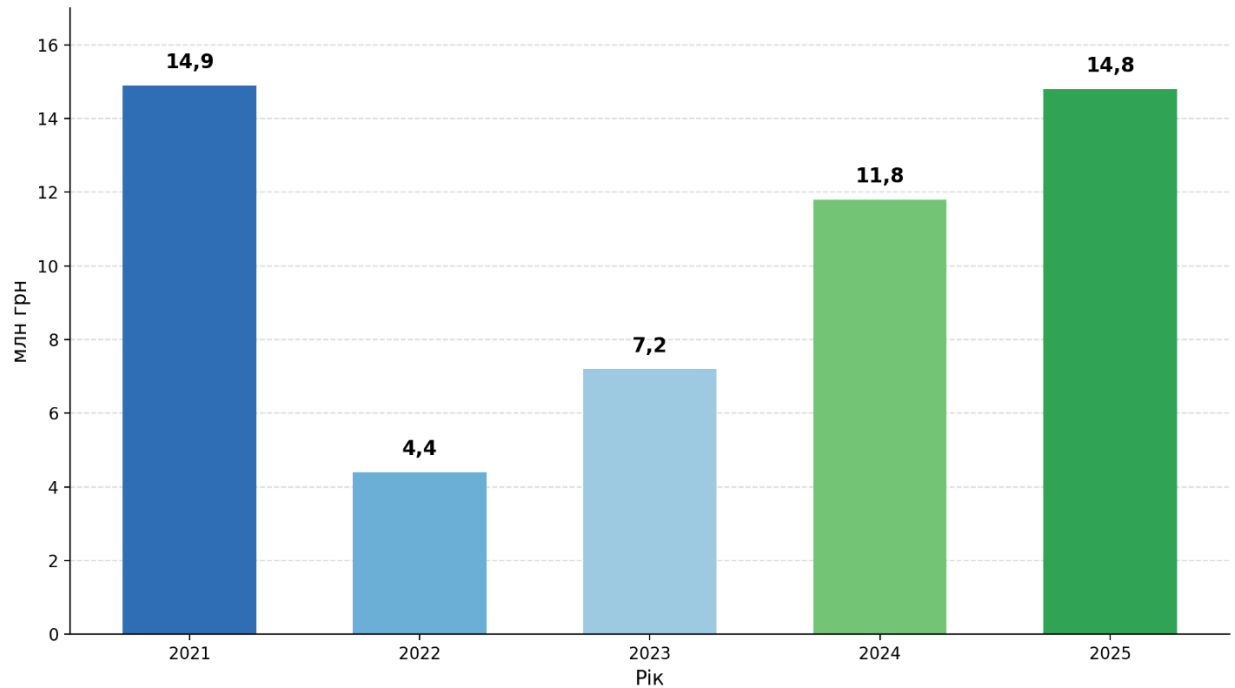

Рис. 2.4. Динаміка надходжень від туристичного збору в м. Одеса за 2021-2025 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [9, 21]

Важливим показником відновлення туристичного потоку є також функціонування пляжної та туристичної інфраструктури. У літній сезон 2025 року в Одесі офіційно працювали понад 20 пляжів, а близько 90% туристів становили внутрішні туристи з різних регіонів України.

В цілому ж, туристична сфера Одеського регіону демонструє поступове відновлення та адаптацію до сучасних умов функціонування. Зростання туристичного збору підтверджує підвищення туристичної активності, розвиток внутрішнього туризму та збереження конкурентних позицій Одеського регіону на туристичному ринку України.

2.3. Аналіз впливу воєнних дій на культурно-історичну спадщину Одеської області

Повномасштабна військова агресія проти України суттєво вплинула на стан культурно-історичної спадщини держави та функціонування туристичної сфери. Особливої актуальності проблема збереження культурних ресурсів набула для регіонів, які зазнали ракетних обстрілів та пошкодження об'єктів історико-культурного значення. Одеська область, яка є одним із провідних центрів культурного туризму України, також зазнала значних втрат у сфері культурної спадщини внаслідок воєнних дій.

Найбільших пошкоджень зазнала історична частина міста Одеса, яка у 2023 році була внесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Ракетні удари призвели до пошкодження архітектурних пам'яток, житлових будинків історичного ареалу, музеїв та культових споруд. Особливого резонансу набуло пошкодження Спасо-Преображенського кафедрального собору, який є однією з найважливіших сакральних пам'яток міста.

Основні пошкоджені об'єкти культурної спадщини Одеської області наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

Основні пошкоджені об'єкти культурної спадщини Одеської області

Об'єкт	Тип культурної спадщини	Характер пошкодження
Спасо-Преображенський кафедральний собор	сакральна архітектура	значні руйнування внаслідок ракетного удару
Історичний центр Одеси	архітектурний ансамбль ЮНЕСКО	пошкодження історичних будівель
Одеський художній музей	музейний об'єкт	пошкодження фасадної частини та вікон
Будинок вчених	пам'ятка архітектури	пошкодження конструктивних елементів

Продовження табл. 2.4.

Одеський літературний музей	культурно-історичний об'єкт	пошкодження внаслідок вибухової хвилі
Палац Потоцьких	пам'ятка архітектури	часткові пошкодження
Готель Bristol Odesa	історична архітектурна пам'ятка	пошкодження фасаду та конструктивних елементів будівлі
Історичні будівлі центральної частини Одеси	архітектурна спадщина	руйнування фасадів та покрівель
Заклади культури південних громад Одеської області	культурно-мистецькі об'єкти	пошкодження внаслідок обстрілів
Історичні будівлі Білгород-Дністровського	архітектурна спадщина	пошкодження фасадів та інфраструктури

Джерело: складено автором на основі [6, 14, 26, 29, 30, 35]

Як видно з табл. 2.4, найбільших втрат зазнали об'єкти архітектурної та сакральної спадщини, що розташовані у центральній частині Одеси. Пошкодження історичних будівель негативно впливають не лише на стан культурного середовища міста, але й на туристичний імідж регіону. Найбільшу частку пошкоджених об'єктів становлять пам'ятки архітектурної спадщини та сакральні споруди. Це створює значні ризики для збереження історичного середовища Одеси та розвитку культурного туризму.

Воєнні дії негативно вплинули не лише на культурну спадщину міста Одеси, а й на інші території Одеської області. Внаслідок ракетних ударів та постійної загрози обстрілів пошкоджень зазнали окремі історичні будівлі, заклади культури та об'єкти туристичної інфраструктури у південних районах області. Особливе занепокоєння викликає стан пам'яток фортифікаційної та архітектурної спадщини, зокрема в місті Білгород-Дністровський, де розташована Аккерманська фортеця – один із найважливіших туристичних об'єктів півдня України.

Крім безпосередніх пошкоджень, воєнні дії спричинили погіршення технічного стану окремих пам'яток через обмеження фінансування реставраційних робіт, скорочення туристичних потоків та зменшення інвестицій у сферу культури. Негативного впливу зазнали також заклади культури у громадах Одеської області, фестивальні майданчики, музейні простори та етнокультурні центри бессарабського регіону.

Важливу роль у збереженні культурно-історичної спадщини Одеського регіону в умовах воєнних дій відіграє ЮНЕСКО. Після внесення історичного центру Одеси до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у 2023 році міжнародна організація активізувала підтримку заходів щодо охорони, моніторингу та відновлення культурних пам'яток міста. Так, після ракетних ударів по історичному центру Одеси у 2023 році ЮНЕСКО офіційно засудила руйнування об'єктів культурної спадщини та активізувала міжнародну допомогу для їхнього збереження. Одним із найважливіших напрямів підтримки стало фінансування аварійно-відновлювальних робіт на об'єктах історичного центру міста, який внесений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [34]

Одним із ключових напрямів діяльності ЮНЕСКО є технічна та фінансова підтримка робіт із консервації пошкоджених об'єктів культурної спадщини. Організація сприяє проведенню аварійно-реставраційних робіт, забезпечує консультаційну допомогу міжнародних експертів та підтримує реалізацію програм захисту історичного середовища Одеси. Значна увага приділяється фіксації пошкоджень пам'яток архітектури та створенню цифрових архівів культурної спадщини [34].

ЮНЕСКО також бере участь у забезпеченні пам'яток матеріалами для екстреного захисту будівель, зокрема спеціальними конструкціями для укріплення фасадів, захисту вікон, музейних колекцій та елементів історичної забудови. Важливим напрямом роботи є цифровізація культурної спадщини, що дозволяє створювати електронні бази даних та 3D-моделі пошкоджених об'єктів для подальшого відновлення.

Крім того, міжнародна організація сприяє залученню міжнародних грантів та фінансування для реставрації культурних пам'яток Одеси. За підтримки ЮНЕСКО реалізуються програми моніторингу стану історичного центру міста, проводяться експертні оцінки рівня пошкоджень та розробляються рекомендації щодо післявоєнного відновлення культурного середовища.

Важливим напрямом збереження культурної спадщини Одеси стало застосування тимчасових захисних конструкцій для пам'яток архітектури та монументального мистецтва. За підтримки ЮНЕСКО у місті проводилися роботи із захисту історичних будівель, пам'ятників та музейних об'єктів шляхом встановлення спеціальних коробів, дерев'яних конструкцій, металевих каркасів і захисних щитів. Такі конструкції дозволяють мінімізувати ризик пошкодження пам'яток унаслідок вибухових хвиль та уламків під час ракетних атак [34].

Зокрема, в Одесі захисними коробами та конструкціями були закриті окремі пам'ятники, елементи фасадів історичних будівель, скульптури та вітражі культурних об'єктів історичного центру міста. Також проводилися роботи із захисту музейних фондів, демонтажу окремих експонатів та їх переміщення до безпечних місць зберігання. Подібні заходи стали важливою складовою системи оперативного реагування на загрози руйнування культурної спадщини в умовах війни.

Практичні приклади допомоги ЮНЕСКО наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5.

Практичні приклади допомоги ЮНЕСКО у збереженні культурної спадщини Одеси

Напрямок допомоги	Практичний приклад	Результат
Фінансування реставраційних робіт	Виділення коштів на відновлення Спасо-Преображенського собору	Проведення аварійних та реставраційних робіт
Технічна допомога	Надання експертної підтримки міжнародних фахівців	Оцінювання пошкоджень та підготовка планів відновлення

Продовження табл. 2.5.

Захист культурних об'єктів	Передача матеріалів для захисту пам'яток та музейних фондів	Зменшення ризику подальших руйнувань
Цифровізація культурної спадщини	Створення цифрових архівів та фіксація пошкоджень	Формування баз даних для подальшої реставрації
Міжнародна співпраця	Реалізація спільних програм з Італією та Японією	Залучення міжнародного фінансування
Моніторинг стану пам'яток	Місії UNESCO/ICOMOS до Одеси	Контроль стану об'єктів ЮНЕСКО
Захист пам'яток від руйнування	Встановлення захисних коробів та конструкцій на пам'ятках Одеси	Зменшення ризику пошкодження історичних об'єктів

Джерело: складено автором на основі [34]

Важливим практичним прикладом міжнародної допомоги стало відновлення Спасо-Преображенського кафедрального собору після ракетного удару 2023 року. За підтримки уряду Італії та ЮНЕСКО були профінансовані роботи із відновлення покрівлі, укріплення конструкцій та реставрації окремих елементів собору. Італія та ЮНЕСКО підписали окрему угоду щодо підтримки відновлення історичного центру Одеси та кафедрального собору [27].

Крім того, ЮНЕСКО організовує технічні місії спільно з ICOMOS для моніторингу стану історичного центру Одеси та розроблення програм його збереження. У межах таких місій проводяться польові дослідження, оцінювання рівня пошкоджень та підготовка рекомендацій щодо післявоєнного відновлення культурного середовища міста [32].

Для наочності основні напрями допомоги ЮНЕСКО можна подати у вигляді рисунка 2.5.

Рис. 2.5. Основні напрями допомоги ЮНЕСКО у збереженні культурної спадщини Одеси

Джерело: побудовано автором за даними [29, 34]

Як показано на рис. 2.5, діяльність ЮНЕСКО охоплює фінансову, технічну, цифрову та міжнародну підтримку збереження культурної спадщини Одеського регіону. Це створює важливі передумови для післявоєнного відновлення історичного середовища та подальшого розвитку культурного туризму.

Висновок до розділу II

1. У результаті проведеного дослідження встановлено, що культурний туризм в Україні є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку туристичної сфери та важливим чинником підвищення туристичної привабливості регіонів. Україна володіє значним історико-культурним потенціалом, який представлений пам'ятками архітектури, музеями, сакральними спорудами, етнографічними комплексами та об'єктами

нематеріальної культурної спадщини. Визначено, що розвиток культурного туризму залежить від поєднання історико-культурних ресурсів, рівня розвитку туристичної інфраструктури, транспортної доступності, цифрових сервісів та державної підтримки.

Проведений SWOT-аналіз дозволив встановити, що попри негативний вплив воєнних дій, безпекові ризики та пошкодження окремих об'єктів культурної спадщини, в Україні зберігається високий рівень інтересу до культурно-пізнавальних подорожей та внутрішнього туризму. Перспективними напрямками подальшого розвитку культурного туризму є цифровізація туристичних послуг, створення нових тематичних маршрутів та залучення міжнародної підтримки для збереження культурної спадщини. Це створює передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту та підвищення туристичної привабливості України в умовах післявоєнного відновлення.

2. У результаті проведеного дослідження встановлено, що Одеський регіон має значний потенціал для розвитку культурного туризму завдяки поєднанню історико-архітектурної спадщини, етнокультурного різноманіття, гастрономічних традицій та активного культурного середовища. Визначено, що основу культурно-туристичного потенціалу регіону формують історичний центр Одеси, включений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Аккерманська фортеця, музеї, етнографічні комплекси, виноробні центри та об'єкти багатонаціональної культурної спадщини Буджаку. Навіть в умовах воєнного стану Одеський регіон зберігає високий рівень туристичної привабливості та демонструє поступове відновлення туристичної активності. Позитивною тенденцією є зростання надходжень від туристичного збору, активізація внутрішнього туризму та розвиток локальних культурно-пізнавальних маршрутів. Водночас подальший розвиток культурного туризму потребує модернізації туристичної інфраструктури, розширення цифрових сервісів, підтримки культурних ініціатив та формування нових туристичних

продуктів, орієнтованих на післявоєнне відновлення регіону та підвищення його конкурентоспроможності на туристичному ринку України.

3. Воєнні дії суттєво вплинули на стан культурно-історичної спадщини Одеської області та функціонування культурного туризму регіону. Найбільших пошкоджень зазнали об'єкти архітектурної, музейної та сакральної спадщини, розташовані в історичному центрі Одеси, зокрема Спасо-Преображенський кафедральний собор, історичні будівлі центральної частини міста, музеї та пам'ятки архітектури. Важливу роль у збереженні культурної спадщини Одещини відіграє міжнародна підтримка, насамперед діяльність ЮНЕСКО. Організація забезпечує фінансову, технічну та експертну допомогу у сфері охорони пам'яток, реалізує програми цифровізації культурної спадщини, сприяє проведенню аварійно-реставраційних робіт та впровадженню заходів захисту історичних об'єктів від подальших руйнувань. Важливими практичними заходами стали встановлення захисних коробів і конструкцій на пам'ятках архітектури, моніторинг стану культурних об'єктів та створення цифрових архівів пошкоджених пам'яток. Це створює передумови для післявоєнного відновлення історичного середовища Одеси та подальшого розвитку культурного туризму Одеського регіону.

РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1. Розробка туристичного продукту культурного туризму Одеського регіону

У сучасних умовах розвитку туристичної сфери важливого значення набуває формування конкурентоспроможних туристичних продуктів, орієнтованих на використання культурно-історичного потенціалу регіонів. Для Одеської області розвиток культурного туризму є одним із перспективних напрямів підвищення туристичної привабливості, оскільки регіон характеризується значним різноманіттям етнокультурної спадщини, наявністю історико-архітектурних пам'яток, етнографічних комплексів, локальних гастрономічних традицій та виноробної культури.

Сучасний туристичний ринок характеризується зростанням попиту на автентичні туристичні маршрути, етнокультурні подорожі, локальні гастрономічні продукти та короткотривалі внутрішні тури. У зв'язку з цим актуальним є створення комплексного туристичного продукту, який поєднуватиме культурно-пізнавальний, етнографічний та гастрономічний компоненти. Особливого значення це набуває в умовах післявоєнного відновлення туристичної сфери України та розвитку внутрішнього туризму.

З метою популяризації культурної спадщини Одеської області пропонується авторський туристичний продукт культурного туризму «Етнокультурна Одещина». Тур орієнтований на внутрішніх туристів, молодь, сімейні туристичні групи, а також осіб, зацікавлених у культурно-пізнавальному та гастрономічному туризмі.

Основна концепція туристичного продукту полягає у поєднанні історико-архітектурної спадщини Півдня Одещини, етнокультурних ресурсів Буджаку, локальної гастрономії та традицій виноробства. Особливістю

маршруту є орієнтація саме на території Одеської області без включення міста Одеси, що дозволяє популяризувати менш відомі туристичні локації регіону та сприяти розвитку локального туризму.

Основні складові туристичного продукту наведено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Основні складові туристичного продукту «Етнокультурна Одещина»

Джерело: складено автором

Як показано на рис. 3.1, туристичний продукт має комплексний характер та поєднує декілька напрямів культурного туризму. Це дозволяє забезпечити різноманітність туристичного маршруту та підвищити його привабливість для різних категорій туристів.

Основними туристичними локаціями маршруту є Білгород-Дністровський, Шабо, Болградський район, етнографічний комплекс «Фрумушика-Нова», етно-парк «Лісова пісня» та садиба Курісів. Саме ці об'єкти формують основу культурно-етнографічного туристичного продукту Одеської області.

Основні туристичні об'єкти маршруту наведено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Основні туристичні об'єкти маршруту «Етнокультурна Одещина»

Об'єкт	Характеристика
Аккерманська фортеця	Найбільша середньовічна фортеця півдня України
Центр культури вина Шабо	Центр винного туризму та виноробних традицій
Болград	Осередок болгарської культурної спадщини Буджаку
Етнокультурні локації гагаузької спадщини Буджаку (с. Виноградівка (Курчу) Болградського району)	Ознайомлення з традиційною культурою, кухнею та побутом гагаузів Одеської області
Фрумушика-Нова	Етнографічний комплекс бессарабської культури
Етно-парк «Лісова пісня»	Комплекс української народної культури та відпочинку
Садиба Курісів	Пам'ятка садибної архітектури XIX століття

Джерело: складено автором

Пропонований у роботі туристичний продукт розрахований на 4 дні та 3 ночі. Маршрут передбачає поєднання екскурсійного обслуговування, дегустацій локальної кухні, етнокультурних програм, майстер-класів та інтерактивних туристичних заходів.

Детальна програма туристичного туру наведена у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Програма туру «Етнокультурна Одещина»

День	Туристичні об'єкти та заходи
1 день	Переїзд до м. Білгород-Дністровський. Екскурсія до Аккерманської фортеці. Обід із традиційною бессарабською кухнею. Відвідування Центру культури вина Шабо та дегустація локальної продукції. Переїзд до Болградського району, поселення.
2 день	Оглядова екскурсія м. Болград. Ознайомлення з болгарською та гагаузькою культурною спадщиною Буджаку. Дегустація локальної кухні. Майстер-класи з народних ремесел та фольклорна програма.

Продовження табл. 3.2.

3 день	Відвідування етнографічного комплексу «Фрумушика-Нова». Екскурсія музеєм просто неба. Ознайомлення з бессарабською культурою, локальними традиціями та гастрономією регіону.
4 день	Відвідування етно-парку «Лісова пісня». Ознайомлення з українськими народними традиціями. Екскурсія до садиби Курісів. Повернення до Одеси.

Джерело: розроблено автором

Програма туру поєднує історико-культурні, етнографічні та гастрономічні елементи, що дозволяє сформувати комплексний туристичний продукт культурного туризму. Важливою складовою туристичного продукту є гастрономічний компонент. Туристам пропонується ознайомлення з бессарабською, болгарською та гагаузькою кухнею, дегустація локальних вин, фермерської продукції та традиційних страв регіону. Особливістю маршруту є орієнтація на етнокультурну спадщину Півдня Одещини та популяризацію локальних туристичних DESTINACIЙ регіону.

Для оцінювання економічної ефективності туристичного продукту було здійснено калькуляцію вартості туру (табл. 3.3).

Таблиця 3.3.

Калькуляція культурно-пізнавального туру «Етнокультурна Одещина»

№	Статті калькуляції	Розмір, грн.
1	Транспортне обслуговування за маршрутом Одеса – Білгород-Дністровський – Болград – Фрумушика-Нова – Доброслав – Одеса	26000,0
2	Вартість розміщення у садибах зеленого туризму та готелях (1200 x 20)	72000,0
3	Вартість харчування (сніданок, обід, вечеря) (650 x 20)	52000,0
4	Вартість екскурсійної програми (500 x 20)	10000,0
5	Вхідні квитки до туристичних об'єктів (350 x 20)	7000,0
6	Дегустації та етнокультурні програми (350 x 20)	7000,0
7	Вартість страхового полісу (50 x 20)	4000,0
8	Послуги супроводу групи	4000,0
9	Загальногосподарські витрати та реклама	3500,0
10	Винагорода туристичного підприємства (15% від суми по пунктам 1-8)	27300,0

Продовження табл. 3.3.

11	Єдиний податок (5% від суми по пунктам 9, 10)	1540,0
12	Ціна туру в розрахунку на групу туристів	214340,0
13	Роздрібна ціна туру у розрахунку на одного туриста	10 720,0

Джерело: розраховано автором

Як видно з табл. 3.3, найбільшу частку у структурі витрат туристичного продукту становлять витрати на проживання, харчування та транспортне обслуговування, що є характерним для багатоденних культурно-пізнавальних маршрутів. Водночас значна увага у структурі витрат приділяється екскурсійному обслуговуванню, дегустаційним програмам та етнокультурним заходам, які формують основну цінність туристичного продукту та забезпечують його автентичність. Розрахована вартість туру у розмірі 10 720 грн. на одну особу є прийнятною для внутрішнього культурно-пізнавального туризму та відповідає сучасному рівню цін на туристичні послуги в Україні.

Для оцінювання економічної ефективності запропонованого туристичного продукту було побудовано графік точки беззбитковості туру «Етнокультурна Одещина» (рис. 3.2). Аналіз графіка дозволяє визначити мінімальну кількість туристів, необхідну для покриття сукупних витрат на організацію туру.

Як показано на рис. 3.2, точка беззбитковості туристичного продукту досягається при участі приблизно 11 туристів. Після перевищення цього показника туристичний продукт починає приносити прибуток туристичному підприємству. Це свідчить про достатній рівень економічної ефективності запропонованого туру та можливість його практичної реалізації в умовах розвитку внутрішнього культурного туризму Одеського регіону.

Також результати аналізу підтверджують, що запропонований туристичний маршрут має потенціал комерційної привабливості завдяки поєднанню культурно-пізнавальних, етнографічних та гастрономічних складових, що забезпечує формування комплексного туристичного продукту та сприяє підвищенню туристичної привабливості Одеської області.

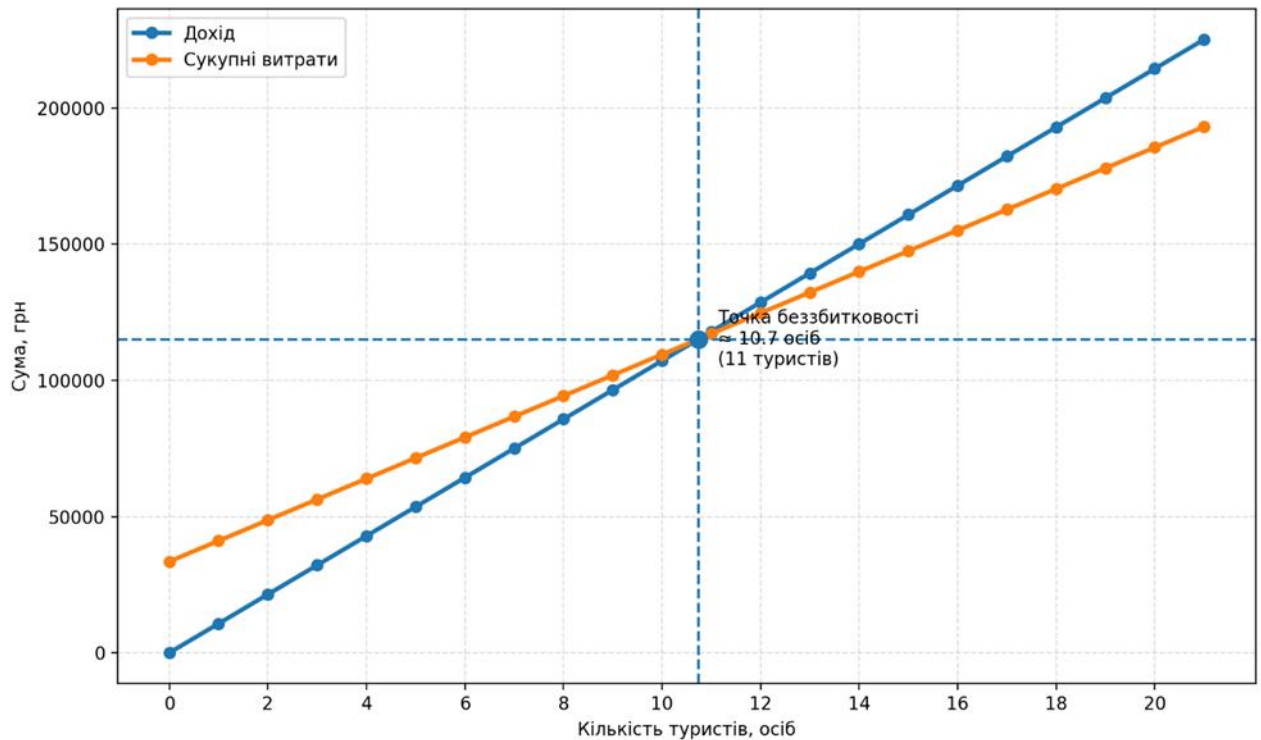

Рис. 3.2. Точка беззбитковості туру «Етнокультурна Одещина»

Джерело: розраховано та побудовано автором

Таким чином, запропонований туристичний продукт «Етнокультурна Одещина» орієнтований на розвиток внутрішнього культурного туризму та популяризацію етнокультурної спадщини Одеського регіону. Поєднання історико-культурних, гастрономічних та етнографічних ресурсів дозволяє сформувати сучасний конкурентоспроможний туристичний продукт, який сприятиме підвищенню туристичної привабливості Одеської області та розвитку регіонального туризму.

3.2. Стратегічні напрями розвитку культурного туризму в Одеському регіоні в умовах післявоєнного відновлення

В умовах післявоєнного відновлення України особливого значення набуває розвиток культурного туризму як одного із важливих чинників економічного, соціального та культурного відродження регіонів. Для Одеської

області культурний туризм виступає перспективним напрямом активізації внутрішнього туристичного ринку, популяризації культурної спадщини, формування позитивного туристичного іміджу регіону та залучення інвестицій у туристичну інфраструктуру.

Одеський регіон характеризується значним потенціалом для розвитку культурного туризму завдяки наявності історико-архітектурної спадщини, етнокультурного різноманіття, багатонаціональних традицій та гастрономічної культури. Водночас воєнні дії суттєво вплинули на туристичну сферу регіону, що проявляється у скороченні туристичних потоків, пошкодженні окремих об'єктів культурної спадщини, зниженні інвестиційної активності та погіршенні функціонування туристичної інфраструктури.

У сучасних умовах стратегічний розвиток культурного туризму Одеського регіону повинен бути спрямований не лише на відновлення туристичної діяльності, але й на формування нової моделі туристичного розвитку, орієнтованої на принципи сталості, безпеки, цифровізації та збереження культурної спадщини.

Основні стратегічні напрями розвитку культурного туризму Одеського регіону наведено на рис. 3.3.

Як показано на рис. 3.3, стратегічний розвиток культурного туризму Одеського регіону має комплексний характер та охоплює декілька взаємопов'язаних напрямів. Одним із пріоритетних завдань є відновлення культурної спадщини та збереження історико-архітектурних об'єктів, які зазнали пошкоджень унаслідок воєнних дій. Важливу роль у цьому процесі відіграє міжнародна підтримка, зокрема діяльність ЮНЕСКО, міжнародних фондів та програм культурного відновлення.

Важливим стратегічним напрямом є модернізація туристичної інфраструктури регіону. Це передбачає оновлення закладів розміщення, покращення транспортної доступності туристичних локацій, розвиток дорожньої інфраструктури та створення безпечного туристичного середовища.

Особливо актуальним є розвиток локальної туристичної інфраструктури у сільських та етнокультурних дестинаціях Одеської області.

Рис. 3.3. Основні стратегічні напрями розвитку культурного туризму
Одеського регіону

Джерело: розроблено та побудовано автором

Значного розвитку в сучасних умовах набуває цифровізація туристичних послуг. Впровадження цифрових технологій дозволяє підвищити доступність туристичної інформації, покращити навігацію туристичними маршрутами та забезпечити ефективну промоцію туристичних дестинацій. Доцільним є створення інтерактивних туристичних карт, мобільних додатків, цифрових каталогів туристичних об'єктів та платформ онлайн-бронювання локальних туристичних послуг.

Перспективним напрямом післявоєнного розвитку культурного туризму є підтримка етнокультурного та сільського туризму. Одеська область характеризується значним етнокультурним різноманіттям, що створює

можливості для формування нових туристичних маршрутів, орієнтованих на болгарську, гагаузьку, бессарабську та українську культурну спадщину. Розвиток етнокультурного туризму сприятиме підтримці локальних громад, популяризації народних традицій та розвитку малого підприємництва у туристичній сфері.

Важливою складовою стратегічного розвитку культурного туризму є формування позитивного туристичного іміджу Одеського регіону. У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток туристичного маркетингу, створення туристичних брендів територій, проведення культурних фестивалів та промоційних кампаній. Для популяризації культурного туризму доцільним є активне використання цифрового маркетингу, соціальних мереж, туристичних платформ та міжнародних туристичних виставок.

Основні заходи щодо реалізації стратегічних напрямів розвитку культурного туризму Одеського регіону наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4.

Заходи реалізації стратегічних напрямів розвитку культурного туризму
Одеського регіону

Стратегічний напрям	Основні заходи
Відновлення культурної спадщини	Реставрація пам'яток, міжнародні грантові програми, цифровізація культурних об'єктів
Розвиток туристичної інфраструктури	Модернізація закладів розміщення, покращення транспортної доступності, розвиток туристичної навігації
Цифровізація туризму	Створення мобільних додатків, цифрових карт, онлайн-платформ бронювання
Розвиток етнокультурного туризму	Формування етномаршрутів, підтримка локальних громад та ремесел
Туристичний маркетинг	Створення бренду регіону, фестивалі, промоція туристичних маршрутів

Джерело: розроблено автором

Для оцінювання очікуваних результатів реалізації стратегічних напрямів розвитку культурного туризму доцільно визначити основні прогностні ефекти (табл. 3.5).

Таблиця 3.5.

Очікувані результати розвитку культурного туризму в Одеському
регіоні

Напрямок впливу	Очікуваний результат
Економічний	Зростання туристичних потоків та доходів від туризму
Соціальний	Створення нових робочих місць та підтримка локальних громад
Культурний	Збереження та популяризація культурної спадщини
Інфраструктурний	Розвиток туристичної та транспортної інфраструктури
Іміджевий	Формування позитивного туристичного іміджу регіону

Джерело: складено автором

Таким чином, стратегічний розвиток культурного туризму Одеського регіону в умовах післявоєнного відновлення повинен базуватися на комплексному підході, що поєднує збереження культурної спадщини, розвиток туристичної інфраструктури, цифровізацію туристичних послуг та підтримку етнокультурних дестинацій. Реалізація запропонованих стратегічних напрямів сприятиме підвищенню туристичної привабливості регіону, активізації внутрішнього туризму та формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту культурного туризму Одеської області.

Висновок до розділу III

1. У роботі було розроблено авторський туристичний продукт культурного туризму «Етнокультурна Одещина», орієнтований на використання культурно-історичного та етнокультурного потенціалу Одеської області. Особливістю запропонованого маршруту є його орієнтація на культурну спадщину Півдня Одещини, зокрема бессарабську, болгарську та гагаузьку етнокультурну спадщину, що сприяє популяризації локальних

туристичних дестинацій та формуванню автентичного туристичного досвіду. Проведена калькуляція вартості туристичного продукту та побудова графіка точки беззбитковості підтвердили економічну доцільність реалізації запропонованого туру. Встановлено, що точка беззбитковості досягається при участі 11 туристів, що свідчить про достатній рівень рентабельності туристичного продукту та можливість його практичного впровадження в діяльність туристичних підприємств Одеського регіону.

2. Стратегічний розвиток культурного туризму Одеського регіону в умовах післявоєнного відновлення повинен базуватися на комплексному підході, який поєднує збереження культурної спадщини, модернізацію туристичної інфраструктури, цифровізацію туристичних послуг та підтримку етнокультурних дестинацій. Визначено, що Одеська область має значний потенціал для розвитку культурного туризму завдяки багатонаціональній культурній спадщині, історико-архітектурним пам'яткам, етнокультурному різноманіттю та гастрономічним традиціям. Водночас воєнні дії негативно вплинули на функціонування туристичної сфери регіону, що обумовлює необхідність формування нових стратегічних підходів до розвитку культурного туризму в умовах післявоєнного відновлення. Реалізація запропонованих стратегічних заходів сприятиме активізації внутрішнього туризму, зростанню туристичних потоків, створенню нових робочих місць та формуванню позитивного туристичного іміджу Одеської області. Крім того, розвиток культурного туризму стане важливим чинником соціально-економічного відновлення регіону та збереження культурної спадщини в умовах післявоєнної трансформації туристичної сфери України.

ВИСНОВКИ

1. Культурний туризм у сучасних умовах є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку туристичної діяльності, що поєднує економічні, соціальні, культурні та освітні функції. Проведений теоретичний аналіз дозволив встановити, що сутність культурного туризму полягає у пізнанні та сприйнятті матеріальної й нематеріальної культурної спадщини через ознайомлення з історією, мистецтвом, традиціями та способом життя населення певної території. Узагальнення наукових підходів до трактування поняття «культурний туризм» дало змогу визначити його як важливий інструмент міжкультурної комунікації, формування культурної свідомості та збереження локальної ідентичності. Водночас сучасний культурний туризм характеризується різноманітністю форм та напрямів, серед яких особливого значення набувають гастрономічний, подієвий, етнографічний туризм.

2. Законодавче та нормативно-правове забезпечення культурного туризму в Україні формує основу для ефективного функціонування туристичної галузі та регулювання діяльності її суб'єктів. Основним нормативним документом у сфері туризму є Закон України «Про туризм», який визначає правові, організаційні та соціально-економічні засади розвитку туристичної діяльності, а також закріплює культурний туризм як один із пріоритетних напрямів туризму. Важливу роль у системі регулювання відіграють також міжнародні нормативні акти, державні стандарти, а також нормативні документи у сфері охорони культурної спадщини.

Проведений аналіз свідчить, що сучасна система державного регулювання культурного туризму спрямована на забезпечення збереження культурної спадщини, розвиток туристичної інфраструктури, підтримку суб'єктів туристичної діяльності та захист прав туристів. Водночас в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення особливої актуальності набуває адаптація нормативно-правової бази до сучасних викликів, впровадження механізмів державної підтримки туристичної сфери та створення

конкурентоспроможного туристичного продукту. Ефективне законодавче регулювання культурного туризму є важливою передумовою підвищення туристичної привабливості регіонів України та забезпечення сталого розвитку туристичної галузі.

3. Міжнародний досвід розвитку культурного туризму свідчить про його важливу роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку територій, збереженні культурної спадщини та формуванні позитивного туристичного іміджу держави. Провідні країни світу активно використовують історико-культурний потенціал як основу конкурентоспроможного туристичного продукту, поєднуючи охорону культурних ресурсів із сучасними підходами до управління туризмом. Ефективний розвиток культурного туризму забезпечується завдяки розвитку туристичної інфраструктури, цифровізації туристичних послуг, впровадженню маркетингових стратегій та активному залученню місцевих громад до туристичних процесів. В умовах післявоєнного відновлення України культурний туризм може стати одним із ключових інструментів економічної активізації регіонів, підтримки локальних громад та популяризації національної культурної ідентичності.

4. У результаті проведеного дослідження встановлено, що культурний туризм в Україні є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку туристичної сфери та важливим чинником підвищення туристичної привабливості регіонів. Україна володіє значним історико-культурним потенціалом, який представлений пам'ятками архітектури, музеями, сакральними спорудами, етнографічними комплексами та об'єктами нематеріальної культурної спадщини. Визначено, що розвиток культурного туризму залежить від поєднання історико-культурних ресурсів, рівня розвитку туристичної інфраструктури, транспортної доступності, цифрових сервісів та державної підтримки.

Проведений SWOT-аналіз дозволив встановити, що попри негативний вплив воєнних дій, безпекові ризики та пошкодження окремих об'єктів культурної спадщини, в Україні зберігається високий рівень інтересу до

культурно-пізнавальних подорожей та внутрішнього туризму. Перспективними напрямками подальшого розвитку культурного туризму є цифровізація туристичних послуг, створення нових тематичних маршрутів та залучення міжнародної підтримки для збереження культурної спадщини. Це створює передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту та підвищення туристичної привабливості України в умовах післявоєнного відновлення.

5. У результаті проведеного дослідження встановлено, що Одеський регіон має значний потенціал для розвитку культурного туризму завдяки поєднанню історико-архітектурної спадщини, етнокультурного різноманіття, гастрономічних традицій та активного культурного середовища. Визначено, що основу культурно-туристичного потенціалу регіону формують історичний центр Одеси, включений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Аккерманська фортеця, музеї, етнографічні комплекси, виноробні центри та об'єкти багатонаціональної культурної спадщини Буджаку. Навіть в умовах воєнного стану Одеський регіон зберігає високий рівень туристичної привабливості та демонструє поступове відновлення туристичної активності. Позитивною тенденцією є зростання надходжень від туристичного збору, активізація внутрішнього туризму та розвиток локальних культурно-пізнавальних маршрутів. Водночас подальший розвиток культурного туризму потребує модернізації туристичної інфраструктури, розширення цифрових сервісів, підтримки культурних ініціатив та формування нових туристичних продуктів, орієнтованих на післявоєнне відновлення регіону та підвищення його конкурентоспроможності на туристичному ринку України.

6. Воєнні дії суттєво вплинули на стан культурно-історичної спадщини Одеської області та функціонування культурного туризму регіону. Найбільших пошкоджень зазнали об'єкти архітектурної, музейної та сакральної спадщини, розташовані в історичному центрі Одеси, зокрема Спасо-Преображенський кафедральний собор, історичні будівлі центральної частини міста, музеї та пам'ятки архітектури. Важливу роль у збереженні

культурної спадщини Одещини відіграє міжнародна підтримка, насамперед діяльність ЮНЕСКО. Організація забезпечує фінансову, технічну та експертну допомогу у сфері охорони пам'яток, реалізує програми цифровізації культурної спадщини, сприяє проведенню аварійно-реставраційних робіт та впровадженню заходів захисту історичних об'єктів від подальших руйнувань. Важливими практичними заходами стали встановлення захисних коробів і конструкцій на пам'ятках архітектури, моніторинг стану культурних об'єктів та створення цифрових архівів пошкоджених пам'яток. Це створює передумови для післявоєнного відновлення історичного середовища Одеси та подальшого розвитку культурного туризму Одеського регіону.

7. У роботі було розроблено авторський туристичний продукт культурного туризму «Етнокультурна Одещина», орієнтований на використання культурно-історичного та етнокультурного потенціалу Одеської області. Особливістю запропонованого маршруту є його орієнтація на культурну спадщину Півдня Одещини, зокрема бессарабську, болгарську та гагаузьку етнокультурну спадщину, що сприяє популяризації локальних туристичних destinations та формуванню автентичного туристичного досвіду. Проведена калькуляція вартості туристичного продукту та побудова графіка точки безбитковості підтвердили економічну доцільність реалізації запропонованого туру. Встановлено, що точка безбитковості досягається при участі 11 туристів, що свідчить про достатній рівень рентабельності туристичного продукту та можливість його практичного впровадження в діяльність туристичних підприємств Одеського регіону.

8. Стратегічний розвиток культурного туризму Одеського регіону в умовах післявоєнного відновлення повинен базуватися на комплексному підході, який поєднує збереження культурної спадщини, модернізацію туристичної інфраструктури, цифровізацію туристичних послуг та підтримку етнокультурних destinations. Визначено, що Одеська область має значний потенціал для розвитку культурного туризму завдяки багатонаціональній культурній спадщині, історико-архітектурним пам'яткам, етнокультурному

різноманіттю та гастрономічним традиціям. Водночас воєнні дії негативно вплинули на функціонування туристичної сфери регіону, що обумовлює необхідність формування нових стратегічних підходів до розвитку культурного туризму в умовах післявоєнного відновлення. Реалізація запропонованих стратегічних заходів сприятиме активізації внутрішнього туризму, зростанню туристичних потоків, створенню нових робочих місць та формуванню позитивного туристичного іміджу Одеської області. Крім того, розвиток культурного туризму стане важливим чинником соціально-економічного відновлення регіону та збереження культурної спадщини в умовах післявоєнної трансформації туристичної сфери України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ 7450:2013 Туристичні послуги. Знаки туристичні активного туризму. Класифікація, опис і правила застосування. Зі зміною № 1. URL: [ДСТУ 7450:2013 Туристичні послуги. Знаки туристичні активного туризму. Класифікація, опис і правила застосування. Зі зміною № 1](#) (дата звернення: 04.04.2026).
2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. *UNESCO*. URL: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (дата звернення: 06.04.2026).
3. Постанова Кабінету Міністрів України №314 від 18 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки культури, туризму та креативних індустрій: Закон України від 04.11.2020 № 962-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-20#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
5. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
6. Аналітика щодо руйнування у культурі. Міністерство культури України. URL: <https://mincult.gov.ua/projects/czyfrovi-analitychni-paneli/> (дата звернення: 13.04.2026).
7. Боняр С. М., Тарновська І. В., Власова В. П. Пріоритети розвитку культурного туризму в Україні. *Культура і сучасність*: альманах. 2023. № 1. С. 17–22. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4961/KIS_2023_1-17-22.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 03.04.2026).

8. Бурак В.Г., Волошин О.В., Юріна Ю.М., Сорокіна А.М. Роль культурного туризму у формуванні та просуванні іміджу територій й держави. *Вісник ХДУ. Серія Економічні науки*. №52. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2024-52-5>
9. В Одесі туристичний збір під час курортного сезону наближається до показників 2022 року. *Укрінформ*. URL: <https://lnk.ua/7IW0lg3Se> (дата звернення: 14.04.2026).
10. Давиденко І. В. Культурний туризм як сучасний напрям використання та збереження історико-культурної спадщини Одеського регіону. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 2 (08). С. 49-53. URL: <https://lnk.ua/x26tRRNR7> (дата звернення: 12.04.2026).
11. Державне агентство розвитку туризму України. *ДАРТ*. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2026).
12. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.04.2026).
13. Липецький В.С. Культурний туризм у системі соціально-економічного відновлення України. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (м. Одеса, 15 квітня 2026 р.)*. Одеса: ОНЕУ, 2026. С. 201 – 204.
14. Нічна атака росіян на Одесу. Україна закликала міжнародну спільноту допомогти з відновленням майже 30 культурних пам'яток. *NV Україна*. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/udar-po-odesi-ukrajina-zaklikala-svit-dopomogti-z-vidnovlenniam-mayzhe-30-kulturnih-pam-yatok-50341119.html> (дата звернення: 01.04.2026).
15. Осієвський В. Культурний туризм як фактор збереження та розвитку культурної спадщини Кіровоградщини. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 2023. С. 184–190. DOI: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-4-25>

16. Офіційний сайт Міжнародного комітету з культурного туризму. URL: <https://www.icomosictc.org/> (дата звернення: 20.04.2026).
17. Пам'ятки Одеська область. *I Go to World*. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_catalog/2089-1-attractions-odessa-oblast.htm (дата звернення: 03.04.2026).
18. Парфіненко А. Культурний туризм як чинник соціально-економічного розвитку територій. *Вісник львівського університету*. Серія географічна. 2013. Випуск 43. Ч. 1. с. 233-242. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/geography/article/viewFile/1603/1662> (дата звернення: 02.03.2026).
19. Подолян Я., Тимошенко І., Садова Н. Культурний туризм як інструмент відновлення та розвитку індустрії гостинності у повоєнний період. *Економіка та суспільство*. Вип. 53, 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-35> (дата звернення: 03.03.2026).
20. Результати опитування щодо подорожей Україною під час війни. *ДАРТ*. URL: <https://www.tourism.gov.ua/statistic> (дата звернення: 01.04.2026).
21. Туристичний збір в Одесі зріс до 14,8 млн грн: місто – у топ-3 в Україні. *Суспільне Одеса*. URL: https://suspilne.media/odesa/1219802-turisticnij-zbir-v-odesi-zris-do-148-mln-grn-misto-u-top-3-v-ukraini/?utm_source (дата звернення 14.04.2026).
22. Худавердієва В. Потенціал культурного туризму як складової соціально-культурного інституту: комплексний підхід. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2023. № 1 (8). URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-8-14> (дата звернення: 16.03.2026).
23. Худоба В., Четирбук О. Загальні поняття культурного та етнічного туризму. *Репозиторій Львівського державного університету фізичної культури*.

URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/21257/1/Лекція-1.pdf> (дата звернення: 17.03.2026).

24. Glossary of tourism terms. *UNWTO*. URL: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> (дата звернення: 15.04.2026).

25. Hausmann A. (2007) Cultural tourism: Marketing challenges and opportunities for German cultural heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 13(2), 170-184.

26. In Odesa, the boundaries of the historical center, which was included in the UNESCO list, will be expanded. *PRAGMATIKA.MEDIA*. URL: https://pragmatika.media/en/news/v-odesi-rozshyriat-mezhi-istorychno-tsentru-iakyi-vkliuchyly-do-spysku-iunesko/?utm_source (дата звернення 14.04.2026).

27. Italy says to sign deal to rebuild Ukraine's Odesa and its cathedral. *Reuters*. URL: https://www.reuters.com/world/europe/italy-says-sign-deal-rebuild-ukraines-odesa-its-cathedral-2024-04-24/?utm_source (дата звернення 1.05.2026).

28. Niemczyk A. (2013) Cultural tourists: “An attempt to classify them”. *Tourism Management Perspectives*, 5, 24–30. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2012.09.006>

29. Odesa inscribed on UNESCO's World Heritage List in the face of threats of destruction. *The United Nations Ukraine*. URL: https://ukraine.un.org/en/216762-odesa-inscribed-unescos-world-heritage-list-face-threats-destruction?utm_source (дата звернення 4.05.2026).

30. Odesa: UNESCO supports critical repairs to Transfiguration Cathedral. *UNESCO*. URL: https://www.unesco.org/en/articles/odesa-unesco-supports-critical-repairs-transfiguration-cathedral?utm_source (дата звернення 4.05.2026).

31. Richards G. Cultural Tourism: Global and Local Perspectives. New York: Routledge, 2021. 356 p. URL:

https://www.academia.edu/2026170/Cultural_Tourism_Global_and_local_perspectives (дата звернення 09.03.2026).

32. Second UNESCO/ICOMOS Technical Assistance Mission to the World Heritage property “The Historic Centre of Odesa”, Ukraine. *ICOMOS*. URL: https://www.icomos.org/news/unesco-icomos-second-mission-odesa/?utm_source (дата звернення: 01.04.2026).

33. Smith M.K. Issues in Cultural Tourism Studies: Third edition. 2015. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315767697> (дата звернення 05.03.2026).

34. The Historic Centre of Odesa. *UNESCO*. URL: https://whc.unesco.org/en/list/1703/?utm_source (дата звернення 09.04.2026).

35. Transfiguration Cathedral, Odesa. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Transfiguration_Cathedral%2C_Odesa?utm_source (дата звернення 09.04.2026).

36. UNWTO. International Tourism Highlights 2023 Edition. Madrid: World Tourism Organization, 2023. 24 p. URL: https://voyagesafriq.com/wp-content/uploads/2023/09/Tourism_Highlights_2023.pdf (дата звернення 12.03.2026).

37. What is Cultural Tourism? URL: <https://www.etravel.com/explore/travel-industry/what-is-cultural-tourism/> (дата звернення: 10.04.2026).

38. World Cities Culture Forum. Culture and Tourism in World Cities Report. London, 2020. 95 p. URL: <https://cultureactioneurope.org/wp-content/uploads/2026/01/WCCF-Report.pdf> (дата звернення 10.03.2026).

39. World Trade Organization’s 6 Categories of Cultural Tourism. URL: <https://thegossagency.com/2016/03/12/world-trade-organizations-6-categories-of-cultural-tourism/> (дата звернення: 04.04.2026).